

GRAFIKAI·SZEMLE

HAVI·FOLYÓIRAT·AZ·ÖSSZES·GRA-
FIKAI·IPARÁGAK·SZÁMÁRA
TIZENKILENCEDIK
ÉVFOLYAM

M

D

C

C

C

C

·I·

X

SZERKESZTI·TANAY·JÓZSEF·NOVÁK·LÁSZLÓ
MEGJELEN·MINDEN·HÓNAPNAK·A·VÉGÉN

Tárgymutató.

- Abádi Benedek 56.
Ablaka György 1, 83, 277.
Aigner Antal (ifj.) 14.
Alapszabályok módosítása 49, 73.
Albuminpapiros 207.
Aldo Manuzio 266.
Államnyomdai makulatura megsemmisítése 173.
Államnyomda új vezetősége 110.
Altmayer János 155.
Amalgamated Press 201.
Ambró Ferenc Ignác 57.
Amerikai nyomdászat 269, 224.
Amerikai sajtó 16.
American Life Insurance Company nyomdája 224.
American Type Founders Company 224, 225.
Amerikai és angol iparművészeti rajzoktatás 76.
Amman Jobst 158, 159, 208.
Anasztatikai átnyomtatás 204.
Anasztigmát 183.
Andersen testvérek 277.
Andrényi Zsigmond 62.
Angol és amerikai iparművészeti rajzoktatás 76.
Annisson-Duperon 273.
Anschütz 207.
Antiplanet 183.
Aplanát 183.
Appel Rudolf 204.
Appelt József 14, 109.
Arányosság 8.
Arcképfotográfia 207.
Ariszto-papiros 207.
Artsil Begratid 3.
Athenaeum 85, 279.
Athenaeum közgyűlése 110.
Athenaeum naplója 13.
Átnyomtatás (fotollitográfiai) 153.
Auer Alajos 152.
Auer József 84.
Augenfeld M. Miksa 100, 106, 278.
Badische Anilin- und Sodafabrik 273.
Badius Jodocus 208.
Baeyer A. 272.
Bagó M. és Fia 109.
»Bálám Szamara« 273.
Balesetek megelőzése a gyorsajátóknál 55.
Bálint Odön 106.
Ballagi Aladár 151, 152, 223.
Bankós bibliák 233.
Bárány Nándor 14, 61, 230, 275.
Bardótz Sándor 160.
Basay Ungarus 56.
Basch Árpád 148, 221.
Batizfalvy Lajos 16.
Bauer Ferenc 25.
Bauer Frigyes 267.
Bauer Henrik 14.
Baumann Károly 64.
Bécsi grafikai főiskola 51.
Bécsi nyomdászinasok szakiskolája 159.
Beecham 136.
Behrens 267.
Beimel József 57.
Bekezdések 221.
Bek-Gran 267.
Bélépapiros 126.
Bélyegeken állati alakok alkalmazása 134.
Benkő Gyula 62.
Bercsényi-Nyomda Részvénytársaság 25, 205, 278.
Bér Dezső 105.
Berger és Wirth 85, 131, 205, 278.
Bernard Máté 57.
Berliner Tagblatt 201.
Bethlen Miklós 26.
Betűfém tisztántartása (gépszedéshez használté) 154.
Betűfokozatok elnevezésének eredete 266.
Betűöntőde és gyorsajátógyár Szegeden 110.
Betűöntői ornamensek használhatósága 79.
Betűrajzolás és tollrajz a litográfiában 130.
Betűvetés 231.
»Biblia« elnevezésű régi betűfokozat 267.
Bibliotheca Corviniana 56.
Bieber Károly 64.
Bieroliet 220.
Birkholz Ágost 84.
Biró Miklós 205.
Bittermann Károly 57.
Blaeu 2.
Blandl János 13.
Blandl Károly 14.
Blandl-nyomda 230, 277.
Boch-Árkosy 152.
Bod Péter 28.
Bogáti András 223.
Borgisz betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
Bornemissza Péter 151.
Bourgeois elnevezés eredete 266.
Böhm Lajos 205.
Brevier betűfokozat elnevezésének eredete 266.
Brilláns betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
Bródy Géza 84.
Brómeüst-zselatin-emulzió 206.
Bronzfestékek 58.
Bronzolás 58.
Brosig F. 229.
Burne-Jones 170, 199.
Butkovszky Bertalan 277.
Caillouéné 221.
Carnegie alapította közkönyvtárak Angliában 112.
Celloidinpapiros 207.
Cellulóza 227.
Cenzura s a nyomdász felelőssége 150, 222, 271, 275.
Chierigati bíboros 150.
Ciceró betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
Címlap-pályázat 131.
Committee of Examinations Angolországban 222.
Corpus betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
Crane Walter 53.
Csekk-utalványok eredete 63.
Csepregi Turkovics Mihály 27.
Cserna 103.
Csomagolás 173.
Csomagoló-papiros készítése 227.
Czakó Elemér dr. 1, 10, 11, 53, 78, 98, 109, 110, 122, 217, 230, 231, 265, 267.
Czéh Sándor 57.
Czettel Dániel 84.
Cziczér Ferenc 16.
Dadan János 57.
Daguerre 183.
Daily Courant 137.
Daily Express 137, 201.
Daily Mail 137, 201.
Daily Mercur 137.
Daily News 137, 201.
Daily Telegraph 137.
Dallmayer 183.
Dalmatinus György 56.
Deák A. 14.
Debreceni Városi Nyomda évi jelentése 109.
Degner Ottó 268.
Derriey Károly Jakab 111.
Detektív-készülékek 182.
De Vinne 170.
Diamant betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
Dick Hermann dr. 232.
Divald Károly 157.
Dobner Sebestyén Ferdinánd 57.
Dóczi Sámuel dr. 14, 62.
Dohányos János 275, 278.
Doré Gusztáv 103.
Dörre 103.
Drahos János 60, 101.
Dréhr János 110.
Dugonics-Nyomda Részvénytársaság 83, 277.
Dukay Károly 14.
Dupont Pál 222.
Dürer 267.
Eckmann 267.
Eckstein Adolf 83.
Egészség-naptár 279.
Egri érseki nyomda 57.
Egyengetés Amerikában 270.
Egyházmegyei Nyomda 16.
Ehmcke-típus 267.

- Eibenschütz Adolf 25.
 Eitzenberger Ferenc Antal 57.
 Elek Emil 84.
 Ellinger János 57.
 Előhívás a fotográfiában 207.
 Első Magyar Betűöntőde R.-T. 34.
 Emich Gusztáv 57, 84, 110.
 Engelhardt Aurél 59.
 Engel János József 57.
 Enyv 159.
 Erdélyi Bernát 56.
 Erdősi János 56.
 Estienne Róbert 266.
 Euriszkóp 183.
 Examiner 201.
 Fábíán József 157.
 Falk Zsigmond dr. 17, 34, 83.
 Falk Zsigmond dr. legújabb könyve 86.
 Faragó József 102, 105.
 Farinola Bálint 56.
 Farkas Imre 57.
 Faulmann Károly 150, 158, 273.
 Fazzetta 276.
 Fegyencsek ujsága 208.
 Feichs 105.
 Fejér Vilmos 110.
 Fekete Béla 14, 16, 131, 157, 181, 230, 277, 278.
 Feketealmi Holló András 56.
 Feketealmi Márton 56.
 Fellner J. 275.
 Fényérfő lemez 182.
 Fénytelen műnyomópapírosra nyomtatás 126.
 Ferenczi J. 276.
 Fest János 177.
 Festékező hengerek igazgatása 125.
 Festékező hengerek öntése 229.
 Festékező hengereink gyors romlásának okai 268.
 Festékiparban egyöntetűségekre törekvés 156.
 Festéküpari technológia köréből előadások 278.
 Festékpuhító szerek túlzott használata 268.
 Festék-szurrogátumok a könyvnyomdászatban 204.
 Feszty Árpád 103.
 Fickert Gusztáv 85.
 Fidrant Henrik 132.
 Fiedler Ottó 278.
 Fiedler Károly 181.
 Fischer János 57, 177.
 Fischer Sándor 83.
 Fittler Kamill 97.
 Fizikai és kémiai színek a könyvnyomtatásban 124.
 Fodorik Menyhért 223.
 Forbes Archibald 201.
 Formázás rendes módja Amerikában 270.
 Fotográfálás elmélete és gyakorlata 182, 206.
 Fotográfiai iskola fölállítása Budapesten 231.
 Fotográfiai kép átvitele vonalas rajzba 266.
 Fotolitográfiai eljárás rövid ismertetése 153.
 Földiák Vilmos 110.
 Főnök-Egyesület (budapesti) közgyűlése 84.
 Förstner Tivadar 106.
 Fővárosi Nyomda, Vonalzó és Könyvkötő R.-T. 83.
 Frankl és Popper 13.
 Franklin-Társulat, Irodalmi Intézet és Könyvnyomda 85.
 Frederigo de Conti 135.
 Frizt György 59.
 Fröhlich Dávid 177.
 Gábor Döme 64.
 Gábrriel Ágoston 16.
 Gábrriel György 25.
 Gajári Ödön 110.
 Galamb József 25, 61.
 Garamond Claude 266.
 Garay Ákos 104.
 Garay Simon 56.
 Garmond betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
 Gaskin 170.
 Gazette de France 200.
 Gazette de Suède 200.
 Gazolin használata a formák mosásához 270.
 Geist-nyomda 16.
 Gépeink egyenként vagy transzmisszióval hajtása 172.
 Gépmeisterek és Nyomók Körének évi jelentése 85.
 Gépszedéshez használt betűfém tisztántartása 154.
 Gépszedőink egészsége 269.
 Gevers Bálint 177.
 Gleitsmann-féle könyv- s könyvműdai festékgyár 277.
 Goerz 183, 221.
 Goldberger Ignác 84.
 Goldstein Adolf 16.
 Goldzieher Géza 62.
 Gombos Ferenc 131.
 Gordon-Bennet James hírlap-alapító 200, 232.
 Goró Lajos 103.
 Gothard J. 207.
 Gönvei-család 57.
 Götz József 109.
 Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára Részvénytársaság 13, 109.
 Grafikus Művezetők Egyesülete 15, 217.
 Graphische Werkstätten (Knab A. lapja) 280.
 Grawitz és Hammel 233.
 Griesz Éde 128.
 Gruber Rezső 64.
 Grünbaum Miksa 64.
 Grün Orbán 57.
 Guerra József 34.
 Gummi-borítás használata nyomóhengereinken 108.
 Gutenberg-család utolsó férfinarja 279.
 Gutenberg-utca vagy Gutenberg-tér Budapesten 157.
 Gutgesell Dávid 56.
 Gyémánt elnevezés eredete 266.
 Gyomai multságunk alkalmi ujsága 109.
 Gyöngy elnevezés eredete 266.
 Györgyi Dénes 34, 98, 106.
 Györgyi Kálmán 267.
 Győri nyomtatványkiállítás 34.
 Gyűrey Rudolf 64.
 Halász Ferdinánd 16.
 Hamburger és Birkholz 13.
 Hanser Károly 84.
 Harmsworth 201.
 Harris Benjamin 200.
 Háry Gyula 103.
 Hazai ipari beszerzési források 84.
 Hearst William Randolph 200.
 Hedvig S. 181.
 Helbing Ferenc 98, 148.
 Heliogravűr 58.
 Heliofint 59.
 Heller J. Kálmán 205.
 Heltai Gáspár 56.
 Helyesírási szokások és vitás kérdések 4.
 Hengeröntés 229.
 Hermann Károly 197, 226, 269.
 Hermann Sámuel 84.
 Herrgott János 150.
 Herz János 57.
 Hess András 56.
 Heumann 273.
 Hirdetés, első 200.
 Hirdetés-szedés 9, 122.
 Hírlaphirdetések szedése 122.
 Hírlapirodalom 232.
 Hírlapirodalom Angliában 137.
 Hírlapstatisztika 231.
 Hírlapszedők Köre jubileuma 64.
 Hirsch-Lipót-alapítvány 280.
 Hodinka Antal 135.
 Hoffgreff György 56.
 Hoffhalter Ráfael 56.
 Hoffhalter Rudolf 56.
 Hoffmann és Kronovitz 205.
 Hoffmann Sándor 184.
 Hollósy János 1, 25, 157, 181.
 Honig F. 14.
 Honterus János 56.
 Honti Nándor 17, 83, 86.
 Hornyánszky-nyomda 205.
 Hornyánszky Viktor 85.
 Hornyánszky Viktorék zsebnaptár a 11.
 Horti István 2.
 Horváth Fülöp 61.
 Huszár Dávid 56.
 Huszár Gál 56, 151.
 Huszka fametsző 75.
 Ideneg szavak használata szakirodalmunkban 127.
 Illusztrációink 226.
 Illusztrálás Magyarországon 102.
 Impartial Intelligences 200.
 Inasnevelés Amerikában 134.
 Inasoktatás 217, 218, 265, 266.
 Inasoktatás Kolozsvárt 194.
 Indigó-festékek készítése 271.
 Inkunabulák a Nemzeti Múzeumban 135.
 Intaglio-nyomtatás 59.
 International Typographical Union 271.
 Ipari fölügyelet az alsó-ausztriai nyomdáknak 108.
 Ipari megbetegedések a könyvnyomtatásban 52.
 Iparművészeti Iskola 16.
 Iparművészeti rajzoktatás 76.
 Iparoskáté 14.
 Ipartörvény 15.
 Irodalmi mecénások Amerikában 134.
 Iskolás könyvek kiállítása 15.
 Jándy Imre 84.
 Jankó János 103, 104.
 Janovszky János 269.
 Janson János 2.
 Járó Imre 205.
 Jeney 105.
 Jenson Miklós 135.
 Johnson-sajtó 208.
 Jókai-nyomda 85.

- Jótékonyági Kör jelentése 64.
 Jungfrau-schrift 226.
 Jutassy Ödön 84.
 Kájoni János 57.
 Kalocsai piaristák nyomdája 57.
 Kánon elnevezés eredete 267.
 Kaproncai Nyerges Adám 57.
 Karádi Pál 56.
 Karai László 56, 151.
 Karletzky Lőrinc Alajos 57.
 Károlyi György 84, 85, 131, 278.
 Kártyakészítés története 208.
 Kassa első könyvnyomtatói 177.
 Kaszás Sándor 13, 14.
 Katona Dénes 272.
 Kazetta 183.
 Kék-család 57.
 Kellner és Mohrlüder 85.
 Kelmscott Press 199.
 Kémiai és fizikai színekről általában 124.
 Képes folyóirataink autotíp illusztrációi 266.
 Kertész Árpád 84.
 Kertész József 13.
 Keszler József 110.
 Keszler Vilmos 14, 109.
 Kézi sajtó képe juniusi borítékunkon 158, 208.
 Kimenetek eltüntetése a modern munkákon 221.
 Kimnach László 103.
 Kínai hírlapnyomtatás föllendülése 134.
 Kínai sajtóról apró történeti adatok 62.
 King-Csu 200.
 Kísérleti nyomdánk s a Tanműhely viszonya 265.
 Klein Ferenc és Társa könyvkötészete 205.
 Klein Samu 184.
 Klic Károly 59.
 Klisé szerelése fadúcrea megváltásra 276.
 Klösz-család 177.
 Klösz Jakab 57.
 Knab Albert 280.
 Kner Imre 123, 131, 159, 271, 276.
 Kner Imre könyve a színhármónaról 15.
 Kner Izidor 13, 14, 85, 109, 276.
 Knudson mérnök 82.
 Kobler Leó 103.
 Kobza Antal 127.
 Kollányi Ferenc 15.
 Kollódiumlemez használata fotografáláskor 206.
 Kolorit 124.
 Kolozsvári nyomdászinasok szakoktatása 194.
 Kolozsvári szaktanfolyam értesítője 83, 106.
 Komor Testvérek 181.
 Kondor Bernát 84.
 Koppelt fametsző 75.
 Korinek József prágai nyomdaigazgató 224, 271.
 Korn professzor 82.
 Korpusz betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
 Korrektorok s korrektori munkálkodás (Werth László cikke) 128, 146, 179, 203.
 Korrektorok (németországiak) statisztikája 127.
 Kós Károly 279.
 Kovách László (kiscétényi) 110.
 Kovács Gyula 278.
 Kovács Károly 17.
 Kozma Vazul 57.
 Könyv- és újság-illusztrálás minél-
 lünk 102, 266.
 Könyvgerinc sorainak alkalmazása 54.
 Könyvnyomtatás elmélete s Cicero 209.
 Könyvnyomtatás történetéből 56, 150, 222, 271, 275.
 Könyvtár, egy amerikai milliárdosé 137.
 Kortvélyesi régi orosz-román tipográfia 135.
 Kőszeghy György 135.
 Közgyűlésünk tárgysorozata s föladatai 73.
 Král Ferenc 61.
 Krausz Adolf 230.
 Krausz Dávid 57.
 Krausz Soma 64, 84, 185, 279.
 Krausz Soma »Matador« formázárója 16, 28.
 Krausz Soma találmánya a szedőgépí billentyűdeszkák gyors kicserélésére 63.
 Krétarajz szerepe és technikája a litográfiában 202.
 Kun Mihály 1, 14, 83, 131.
 Kunosy-nyomda 85.
 Künsztler Jenő 100.
 Lackenbach Artúr 14.
 Lammer Árpád 1.
 Landerer és Heckenast 57.
 Landerer János 57.
 Landerer János Mihály 57.
 Landerer Katalin 272.
 Landerer Mihály 272.
 Láng József 184.
 Lang Simon 100.
 Larcher 222.
 Laupál Antal 14, 109.
 Legdrágábban elárverezett könyvek 110.
 Légrády Ottó dr. 84.
 Légrády Testvérek 85.
 Leighton 222.
 Leipziger Zeitung 200.
 Lencse Antal 60.
 Lengyel Albert 219, 267.
 Lengyel Sándor 3, 28, 83, 106, 107, 194.
 Léniaszekrény, négyféle vonalak fölvetelére 270.
 Lerner Dezső 280.
 Levélbélyegeken állati alakok alkalmazása 134.
 Levélbélyegekből kiállítás Budapesten 64.
 Levél lebélyegzésére szolgáló automata 135.
 Levélpósta kezelésben jelentékeny újítás 184.
 Lhomme Márton 151.
 Liberty-sajtó ötvenesztendős jubileuma 268.
 Liezen-Mayer 103.
 Lignin és cellulóz a papirgyártásban 227.
 Linek 105.
 Linnachi Francesco 231.
 Litográfiai krétarajz jelentősége s technikája 202.
 Litográfiai tollrajz jelentősége és technikája 130.
 London-Gazette 137, 200.
 Lorántffy Zsuzsánna fejedelemszszony 223.
 Lorilleux Ch. és Társa 13, 30, 34, 85.
 Löbl Marcel 84.
 Löwe Antal 57.
 Löwenstein Arnold 84.
 Löwy Gusztáv 16.
 Luther Márton 150.
 Mac Clure 136.
 Madarász-nyomda 181, 275.
 Magyar Endre 106.
 Magyar Iparművészet 14, 62, 83, 109, 132, 159, 184, 230, 279.
 Magyar Könyvszemle 15.
 Magyar Péter 56.
 Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző Egyesülete 86.
 Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-Egyesülete 84.
 Magyar Sokszorosító Műipar Résztvénytársaság 157.
 Major Henrik 109.
 Makulatura megemmisítése 173.
 Mancskovits Bálint 56, 151.
 Manlius János 56.
 Marat 273.
 Marey 207.
 Marian és Sierban 56, 135.
 Márkus-nyomda naptára 13.
 Martinovics-összeesküvés 272.
 Másolás a litográfiában 207.
 Matador formázáró 28, 185, 279.
 Mayer Rezső 184.
 Medgyesi Pál 57.
 Media 266.
 Mediális elnevezés eredete 266.
 Medici Cosimo 27.
 Meggyesi első nyomda 57.
 Melich János 135.
 Menzel 104.
 Márkus-nyomda 205.
 Messzeségbe fotografálás drótleve-
 ték nélkül 82.
 Mezzotinto-gravür 59.
 Michek Antal 57.
 Mihalovics fametsző 75.
 Mihály Sámuel 14.
 Minich fametsző 75.
 Miskolci nyomdászok táncmulatása 16, 132.
 Misszále elnevezés eredete 267.
 Mittel elnevezés eredete 267.
 Mitterszky József 14.
 Modern irány és a megrendelők gusztusa 181.
 Moller 177.
 Molnár Gergely 27.
 Molnár Lapja nyomdája 131.
 Molsberg Henrik báró, Gutenberg legutolsó rokona 279.
 Morel János 151.
 Morelli Gusztáv 75, 103.
 Morgan könyvtára 137.
 Morning Leader 137.
 Morris Vilmos 53, 170, 198, 199, 267, 273, 274.
 Mödlingi Gyorssajtógyár Résztvénytársaság 160.
 Muhics Sándor 98.
 Munkabeosztás a könyvnyomdai gépteremben 154.
 Munkácsy Mihály 103.
 Munkaellenőrzés és munkabeosztás Amerikában 271.
 Mühlbeck 103.

- Müller Antal 14.
 Müller Emil 57.
 Müller Sándor 14, 131, 181.
 Müncz Samu 156.
 Műnyomó-papiros, fénytelen, és a rája való nyomtatás 126.
 Münzer Tamás 150.
 Művészek közremunkálkodása a tipográfiában 148, 198, 199, 221, 267.
 Művésziatlenség a könyvek belés-papirosánál 126.
 Nagyenyei első nyomda megalapítása 57.
 Nagyenyei Papírárú-Gyár Részvénytársaság 14.
 Nagy Sándor 63.
 Nagy Sándor halála 159.
 Nagyváradi szeminárium nyomda keletkezése 57.
 Napoleon tábori nyomdája Moszkvában 136.
 Nátron-eljárás a papirosgyártásban 227.
 Negatív kép a fotográfiai eljárásban 182.
 Németh Antal 110.
 Németh I. Kálmán 34.
 Németországi korrektorokról statisztika 127.
 Neogrady Antal 103.
 Neugebauer József 57.
 Névjegyeink művészies kiállítása régi időben 10.
 New York Herald 201, 232.
 New York Journal 201.
 Nieuwe Tydingen 200.
 Nitsmann-nyomda 277.
 Nonpareille betűfokozat elnevezésének eredete 266.
 Noványi Vilmos 100, 205.
 Nyomdászati síkformák megtereloztás 231.
 Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz 133, 280.
 Nyomdai tanulóéányok iskoláztatása 159.
 Nyomóhenger mozgása nyomtatás után 156, 180.
 Nyomtatás a fénytelen műnyomó-papirosra 126.
 Nyomtatás vásznonra és más efféle anyagokra 108.
 Nyomató-festékek 12, 30.
 Nyomatósajtóink alkalmazhatóságának határai 6, 31.
 Nyomatványaink kiállítása Lipcse városában 155.
 Nyomatvány-árszabás (főnököké) módosítása 133.
 Nyomatványok csomagolása meg szállítása 173.
 Nyomatványkiállítás és fölolvadás Temesvárt 100.
 Objektív a fotográfiai készülékeknél 183.
 Oláh Miklós 152.
 Olaszországi nyomdászati mai állapota 80.
 Oliver Williams 136.
 Ólommérgezés fölismerése a vérből 233.
 Ordinari Zeytung 200.
 Orosz-román nyomda Körtvélyesen 135.
 Országosítás, a Könyvnyomdászok Szakköréé 49, 265.
 Ortoszkópikus objektív a fotográf-
 készülékeknél 183.
 Oxford-Gazette 137.
 Összetett mássalhangzóink egyszerűsítése 74.
 Paczkó Ferenc Ágoston 57.
 Pallas Irodalmi és Nyomdai R.-T. közgyűlése 63.
 Pallas-nyomda 1900-ik esztendei naptára 13.
 Pályázati hirdetmény könyvjegyrájról 15.
 Pályázatok 131.
 Pályázat (Szakegyesületé, könyvcímlepra) 169.
 Pápai Páriz Ferenc 2, 26.
 Pápay Ernő 230, 277.
 Papirosgyár alapítása Budapesten 85.
 Papirosgyártás újabb pótló anyagai 184.
 Papiros gyors pusztulása (modern papirosé) 131.
 Papiros készítése régi makulaturából 134.
 Papiros készítése kukorica-szalamból 231.
 Papiros szaladási irányának megállapítása 58.
 Papiros, új készítésű természetes műnyomó 227.
 Pataky László 103.
 Pátia Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság közgyűlése 110.
 Patronfestés 208.
 Pauzálás hosszadalmassága és bizonytalan volta 266.
 Pearson M. 201.
 Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai Részvénytársaság 63, 85, 230, 275.
 Pécsi könyvnyomdászok János-ünnepélye 132.
 Pedro atya 177.
 Peidl Gyula 34.
 Pénzintézeti és Irodai Felszerelések Részvénytársaság 1, 13.
 Perczel Ferenc 110.
 Perger Ferenc 57.
 Perger Sándor 57.
 Periszkóp elnevezésű fotográfiai objektívek 183.
 Perl betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
 Perneszi András 152.
 Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság 13, 34.
 Péterfalvi Papirgyár papirosára nyomtatott mellékleteink 109.
 Petiit betűfokozat elnevezésének az eredete 266.
 Petőfi-nyomda (Sopron) nyomtatványai 277.
 Petrarca 266.
 Petrov A. 135.
 Petzval 183.
 Phönix-paszta 268.
 Pica 225.
 Pierpont Morgan 134, 233.
 Pigment-eljárás 207.
 Pillanatfölvételek 183, 266.
 Pillanatképek 207.
 Pillanatzár 183.
 Plakátszöveg, képkiállítási 160.
 Plakátpályázat 131.
 Platina-képek 207.
 Pleitz Ferenc Pál 57.
 Poduska Lajos 1, 131.
 Pollák Aurél 10, 61, 78.
 Pollák fametsző 75.
 Polte Sándor 83.
 Pont és vessző elhagyása a mondat végéről 122.
 Porzási eljárás a fotográfiában 207.
 Pósházi János 223.
 Posner-nyomda naptára 13.
 Potemkin fametsző 75.
 Pozitív kép 182.
 Pozsonyi első nyomda 57.
 Prensa 201.
 Preusz Mór 64.
 Projekció-képek 207.
 Prüner Arnold 14, 83, 205.
 Public Occurrences 200.
 Pusztafi R. és Társa 85, 110, 208.
 Pusztafi R. és Társa új zárókészüléke 185.
 Pusztafi Zsigmond 208, 279.
 Radnai Vilmos 64.
 Radó Izor 84.
 Radó-Stern Lipót 133.
 Rajzgyakorlatok, elemiek 231.
 Rajzoktatás 76.
 Rajzoktatási kiállítás 16.
 Rákóczi György 135.
 Rambault 222.
 Redlitz Ferdinánd János 57.
 Reichard Károly 57.
 Reiner Lajos 83.
 Reklám a temetőben 35.
 Reklám eredete és nagyrafejlődése 136.
 Rembrandt-heliogravür 59.
 Renaudot 200.
 Rend és tisztaság a nyomdában 172, 197, 226, 268.
 Réthy Lipót 57.
 Révai és Salamon 13, 25.
 Review, Defoe-é 137.
 Revue des Revues 200.
 Riedl fametsző 75.
 Rigler József Ede Papirneműgyár R.-T. 133.
 Részvénytársaság műiparunk emelésére 61.
 Rézleniák tisztogatása különböző módon 60, 100.
 Rézleniák képvastagságának egyöntetűsége 54, 82.
 Rockstroh és Schneider drezdai gépgyára 273, 280.
 Rohoncz János 5.
 Római számok a régi könyvekben 160.
 Román-orsz. nyomda Körtvélyesen 135.
 Rósa Viktor 61.
 Roskovic Ignác 103.
 Rossetti 199.
 Rotációs papirosok gyára Budapest 85, 280.
 Rovátkolt betűk nyomtatása merített papirosra 154.
 Royer Ferenc Antal 57.
 Royer János Pál 57.
 Röpke Lapok 276.
 Röttig Gusztáv és Fia 1.
 R. Tóth József 50, 147, 178, 197, 220.
 Russel lord 201.
 Ruzsicska Gyula 266.
 Saalburg 59.

- Safcsák Rezső 1.
 Saint-James Gazette 201.
 Salamon József 84.
 Salamon korabeli zsolttáros gyűjtemény 136.
 Salzer Jakab 61.
 Sarlay dr. 272.
 Schiff H. Jakab 134.
 Schiller-féle ujnémet típus 267.
 Schimansky Hermann 81.
 Schimek Ferenc 181.
 Schinkovits Vilmos 180.
 Schlesinger Gyula 14.
 Schmierek Izor 84.
 Schmiedt Rudolf 14.
 Schmidt János 25.
 Schmidt P. 233.
 Scholtz Kristóf 56.
 Schöffner Péter 266, 267.
 Schultz Dávid 177.
 Schwarcz Félix 62, 84.
 Schwert Frigyes 64.
 Schweypoldt Fejl 135.
 Schwind Béla 64.
 Sierban és Marian 56, 135.
 Sieyès abbé 273.
 Síkformák elrendezése 231.
 Silberer Adolf 83.
 Simon R. 220.
 Skarnitzl József Antal 57.
 Skultéti Kristóf 53.
 Smith Warcham 136.
 Smolka Szaniszló 14.
 Soká nem használt gépek újra használatba vétele 60.
 Soproni János-ünnepély plakátja 277.
 Sorcsoportok folthatása 231.
 Sorjázók Amerikában 270.
 Sötét kamara 182.
 »Spísz« 269.
 Spitz Adolf 14.
 Stalla Márton 16, 25, 34, 61, 75, 83, 109.
 Standard 137, 201.
 Stationers' Company 222.
 Statisztika a németországi korrektorokról 127.
 Stecklin Nándor 83.
 Steglitzer Werkstatt 274.
 Steinheil 183.
 Stern (Radó) Lipót 133.
 Stone-men 270.
 Strang Vilmos 171.
 Strébely Gusztáv 1, 205.
 Streibig József 57.
 Streibig József Antal 57.
 Strom Bernát 61.
 Sultzer Ferenc 57.
 Sulyok Ferenc 14.
 Sümegi Vilmos 85.
 Sweypolt Fiol 135.
 Szabó Antal 106.
 Szabó Imre 101.
 Szabó István II. 14, 25, 83, 230.
 Szakbizottság 145, 228, 276.
 Szakegyesület jelentése 61.
 Szakegyesületünk címlap-pályázata 131, 169.
 Szakoktatás 121.
 Szálló-egyesület jelentése 62.
 Számmer Mihály 57.
 Száraz lemezek a fotográfiában 206.
 Száraz stereotípálás története 81.
 Szászsebesi nyomda 57.
 Szathmári Pap János 27.
 Szathmáry Gábor 205.
 Szauer Adolf 1, 14.
 Szebeni Tamás 56, 135.
 Székesfehérvári Karádi Pál 56.
 Székési Mihály 57.
 Székely Artúr 84.
 Szenci Kertész Ábrahám 57.
 »Szent Antal Disznaja« 273.
 Szentcsizmadia József 57.
 Szent-László-nyomda 25.
 Szepesváraljai Bernard Máté 57.
 Szerzetesi nyomdák 132.
 Szigethy Mihály 57.
 Szikkasztó szerek használata 55.
 Szilády Károly 57.
 Szilágyi József 5.
 Színek 124.
 Színes nyomtatás 59.
 Színtévesztés 220.
 Színavakság 220.
 Szombathelyi első nyomda alapítása 57.
 Szombathelyi nyomtatványkiállítás és fölolvadás 16.
 Szövetkezeti értesítő 34.
 Sztrájkőrő szerzetesek Szlavóniában 132.
 Szulfátcellulóza 227.
 Szulfitcellulóza 227.
 Tanfolyamok 193, 265.
 Tanműhelyünk 25, 61, 97, 121, 217, 231, 265, 267.
 Tantosy József dr. 99.
 Tanzer Miksa 275, 277.
 Tátray Lajos 86.
 Tavasz vásár 62, 85.
 Távbeszélő készülék, amin látni is lehet 277.
 Teachers' College Record 78.
 Technical Press 224.
 Tégelyes sajtó, újfajta 273.
 Telefon-készülék, amin látni is lehet 277.
 Teleki Miklós 2.
 Temesvári állami nyomda 57.
 Temesvári legelső nyomda alapítása 57.
 Tercia betűfokozat elnevezésének az eredete 267.
 Térelosztás és margó-viszonyok a könyvekben 53.
 Textus betűfokozat elnevezésének az eredete 267.
 Thalia-nyomda 131.
 Thomas Septem Castrensis 135.
 Tichy-család 57.
 Times 137, 200, 201.
 Todorescu Vazul 14, 100, 205.
 Tofeusz Mihály 2.
 Tollrajz és betűvetés a litográfiában 130.
 Tolnai Világlapja 160.
 Tornyai János 160.
 Tory Geofroy 266.
 Tótfalusi Kis Miklós 2, 57.
 Töltési István 57, 223.
 Török censura 112.
 Tranger József 84.
 Transzmisszióval hajtása a gépeknek 172.
 Trattner János Tamás 57.
 Trattner-Károlyi-nyomda 57.
 Tummler János József 57.
 Tunes Róbert 136.
 Twyn John 222.
 Typographia Sport-Club mulatása 62.
 Uhrmann Henrik 205.
 Új betűk fényének káros hatása a szemünkre 101.
 Újság- s könyvillusztrálás Magyarországon 102.
 Ujváry Imre 1.
 Újvidéki legelső nyomda alapítása 57.
 Unger tanár 33.
 Unitárius könyvek üldözése Erdélyben 223.
 Üres oldal bekerítése 266.
 Vákátos oldal bekerítése 266.
 Valkó Béla 230.
 Valla fametsző 75.
 Van de Velde 79.
 Ványi Lajos 84.
 Varga Antal 75.
 Vas József 14.
 Vastagh György 103.
 Vastalpak 276.
 Vasvármegye Nyomdavidállalat 16.
 Venkovits Károly 14.
 Venkovits Károly szaktársunk regénye 159.
 Verhoeven Ábrahám 200.
 Vessző és pont elhagyása a mondat végéről 122.
 Victoria-Mercur 273.
 Vidéki nyomdafőnökök kongresszusa 184.
 Vigh Albert 217.
 Világosság Könyvnyomda Részv.-Társaság 13, 278.
 Virág József 109.
 Vitaesték 193.
 Vitriarius Mátyás 57.
 Vivenet 222.
 Voigtländer 183.
 Vonalas rajzú klisék a szedés közepe 266.
 Wagner Sándor 103.
 Walesi herceg a könyvnyomtatásról 133.
 Walo János 56.
 Wanko Vilmos 229, 275, 278.
 Warcham Smith 136.
 Weber Simon Péter 57.
 Wechelius András 57, 151.
 Wechelius Zsigmond 57.
 Weekly News 137, 200.
 Weiler 268.
 Weinwurm Antal (ifj.) és Társa 13, 14, 85.
 Weisz Miksa 230.
 Wellesz Béla 230.
 Werner Jenő 51, 208.
 Werth László 129, 146, 179, 203.
 Weszely Antal 184.
 Weszely Lipót és Társa 85.
 Whitney H. James 176.
 Wiltzen Miklós 3.
 Winternitz Soma 16.
 Wittmann Ágoston 100.
 Wocal János Ferenc 57.
 World 200.
 Wörner J. és Társa 35, 184.
 Wright testvérek mint könyvnyomtatók 231.
 Wunder 277.
 Young-Helmholtz-elmélet 220.
 Zala Hírlapkiadó és Nyomda Részvénytársaság 159.
 Zeiss 183.
 Zichy Mihály 102.
 Zubriczky Ferenc 109, 181.
 Zummaraga Juan 177.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVIFOLYÓIRATA GRAFI-
KAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐK:
TANAY J.
NOVÁKL.

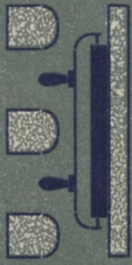

1909 JANUÁR 1SZ.
19. KÖTET

Kö- és könyvnyomda
Vonalozó intézet
Könyvkötészet
Telefon 98-70

Üzleti könyvgyár
Külön értékpapír-
gyártási osztály
Telefon 98-70

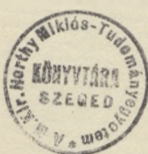

Pénzüntézet és Irodai
Felszerelések Műintézete
Részvény = Társaság

Budapest, 190
V. Cseri-ut 74

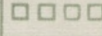
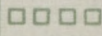
MELLÉKLET
A GRAFIKAI
SZEMLE XIX.
ÉVFOLYAMA
I. SZÁMÁHOZ

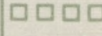
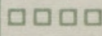
TELEFON

66-66

MOLNÁROK LAPJA

BLATT DER MÜLLER & JOURNAL DES MEUNIERIS & MILLERS REVIEW

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA BUDAPESTEN

ALAP. ÉV

1894

RÖTTIG GUSZTÁV ÉS FIA
SOPRON, VÁRKERÜLET 72. SZÁM

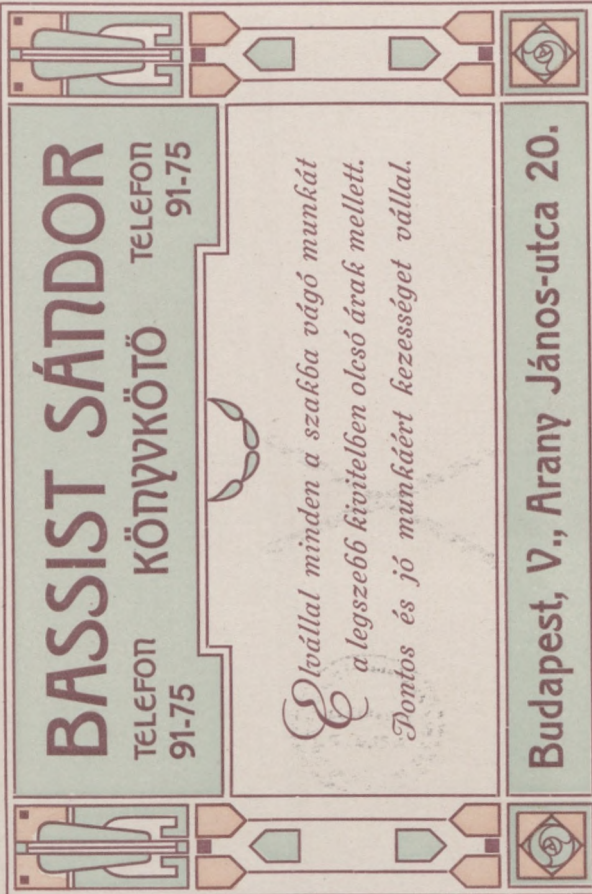
**Előjegyzési
tömbnaptár**

Az összes tisztelt
vevőinknek az újév
:: alkalmával sok ::
szerencsét kívánunk

1909

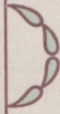

BASSIST SÁNDOR

TELEFON
91-75

KÖNYVKÖTŐ

TELEFON
91-75

*É*tvállal minden a szakba vágó munkát
a legszébb kivitelben olcsó árak mellett.
Fontos és jó munkáért kezeséget vállal.

Budapest, V., Arany János-utca 20.

Auer József és Tsa, Budapest, Dalszínház-u. 10.

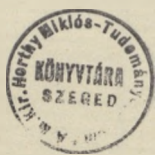

RÁKOSI JENŐ
DRÁMÁI.

Tanulmány.
Szeged 1909

Írta
Szecső
Vilmos.

Kiadja a Dugonics-Társaság.

1909

AZ ÚJ ÉVFORDULÓ
ALKALMÁBOL SOK
SZERENCSET KIVÁN
LAMMER
ÁRPÁD
BUDAPEST

BEER ÉS GASSMANN DEBRECZEN

Lorántffy-utca 13

Telefon 381. sz.

mozgófényképszínház berendező és filmkölsönző vállalat

Kölsönfilmek. Teljes színházak építése és berendezése a legújatnyosabban.

Sürgőnyezim: BERGAFILM DEBRECZEN.

Leon Gaumont, Edison, Aquila-films, Soc. An. Cines, Soc. An. Pineschi, Soc. An. Comerio, Eclair, Raleigh & Robert, Vitagraph, Eclipse filmgyárak nagy raktárai.

Utító és gőzgépek, dynamók, motorok és összes alkatrészek nagy raktára.

□ □ Tisztelettel meghívom
szabadulási ünnepélyemre,
mely 1909. évi január hó
17-én, esti 7 órakor, főg
(VII. ker., Csengery-utca 5.
szám alatt) megtartatni.

Róna Zsigmond

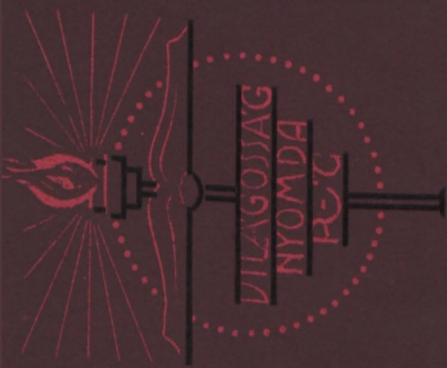
1905-1909

HADÜZENET

VERSEK
IKTÁ.
GÁGYOVSZKY EMIL

Grafikai Szemle

Havi folyóirat a grafikai iparágazatok számára.

Tartalom: Borítékunk és mellékleteink. Tótfalusi Kis Miklós életfolyása és működése, Lengyel Sándortól. (Első közlemény.) Magyar helyesírási szokások s vltás kérdések, Szilágyi Józseftől. Nyomatóságaink alkalmazhatóságának határai. (Első közlemény.) Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről, Pollák Auréltól. Névjegyeink művészies kiállítása régi időkben. Hornyánszky Viktorék 1909-iki zsebnaptáráról. Egy kis elmeuttatás a nyomtató-festékekről, — r — ő-től. (Első közlemény.) Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Kalendáriumok és üdvözlő-kártyák. Dóczi Sámuel dr.: Iparoskáté 1909-re. Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet. A Grafikus Művezetők Egyesületéből. Az ipartestületek az új ipartörvényről. Kollányi Ferenc: Magyar Könyvszemle. A katolikus iskolás könyvek kiállítása. Kner Imre könyve a szín-harmóniáról. Krausz Soma új formázó készüléke. Gyakorlatias ujesztendei megemlékezés. A miskolci nyomdászok táncmultsága. Nagy nemzetközi rajzoktatási kiállítás. A szombathelyi nyomtatványkiállítás. A mindennapi sajtó Észak-Amerikában. Falk-Váradai: Ország-Világ Almanachja. Szakkörünk farsangi nagy táncestélye.) Jegyzőkönyvek s más hivatalos közlemények. (Kirándulás a Lorilleux-gyárba. A Szakkör belépése a csekk-forgalomba. Jegyzőkönyv a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának 1909 január 24-ikén tartott üléséről. Meghívó a Szakkör rendes évi közgyűlésére. Tagsági forgalom 1908 december havában. Választmányi ülés 1909 január hó 15-én. Az idényjegy használhatása házi estélyeken. Pénztári kimutatás 1908 december haváról. A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. Tagsági járulékok a mult hóban. A tag szórakozási alkalma körhelyiségünkben. Kondícióbell változások pontos bejelentése. Kedvezményes színház- és fürdőutalványok a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai számára. Fotografus kedvezménye tagjaink részére. A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai. Főhívtás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz. Kilenc melléklet. Hirdetések.

Borítékunk és mellékleteink.

Borítékunkat a Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára Részvénytársaság jeles mesterszedője, *Hollósy János* tervezte. A nyomtatás a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában történt. Ezen a borítékon már meglátszik a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Iskola által *Czakó Elemér dr.* úr vezetésével föntartott nyomdászati tanműhelynek a hatása. A tanműhely oktatási programjában eddig igen nagy szerepe volt a nyomtatott és üres fölületekkel való bánni-tudásra nevelésnek, s borítékunkon már tényleg megnyilatkozik ez a tudás. A jó proporciójú szövegrészt vörös vonaldísz köríti, ami egyszerűsége mellett is igen háládatos módja a nyomtatványok ékesítésének. A vörös mindenkor mintegy második színe volt a könyvsínálónak, s nagy kedveltségét jól meg is érdemelte, mert hisz kellő arányban véve: a fő színnel, a feketével majd mindig jó színhatást eredményezett. Reméljük, hogy ezután következő borítékainkon szintén konstatálhatjuk majd a nyomdászati tanműhely nemesítő s tisztító hatását.

A borítékon kívül kilenc mellékletet találhatnak az olvasók e füzetünkben. Köztük a legelső a Pénzüntézet és Irodai Felszerelések Müintézete R.-Társ. nyomdájában nyomtatták, s *Kun Mihály* szaktársunk volt a mestere. A második mellékletet a Molnárok Lapja könyvnyomdájában készítette *Poduska Lajos*. A harmadik soproni munka, s *Röttig Gusztáv és Fia* jóhírű könyvnyomdájában készült. A cégkártyát mutató negyedik mellékletet *Auer József* és Társa budapesti nyomdájában készítették *Szauer Adolf* szedő és *Ujváry Imre* gépmester szaktársaink. A szegedi Dugonics-nyomdában készült ötödik mellékletünk,

amelynek *Ablaka György* szaktársunk volt a csinálója. A hatodik mellékletet *Lammer Árpád* szedte s véste, s a budapesti Pátia-nyomdában nyomtatták. A hetediket *Strébely Gusztáv* és *Saftsák Rezső* készítették Hoffmann és Kronovitz jóhírű debreceni nyomdájában. A nyolcadik Pallas-beli, a kilencedik Világosság-beli munka. Az utóbbit *Kun Mihály* szaktársunk rajzolta.

Az itt említették közül nyolc szedésmelléklet részt vett lapunk pályázatán, s közülök a díjat a *Pénzüntézet Nyomda levélfeje* nyerte meg. — A Grafikai Szemle e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona pályadíjjal, amely összeg minden körülmények közt kladatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg.

Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 20-ikáig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2050. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papirosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el. Az e hó 20-ikáig beérkezett mellékleteket 24-ikén bírálta el Körünk szakbizottsága. A bírálati jelentést e füzet 17. oldalán találják meg olvasóink.

Tótfalusi Kis Miklós életfolyása és működése.

(I.) Sok adóssága van a magyar nemzetnek, nemcsak pénzben, hanem amúgy is, hogy nagyjai iránt háláját nem tudja kellőképpen leróni; de most mégis egy régi adósságot törlesztett Kolozsvár szabad királyi városa, midőn a kolozsvári könyvnyomdászok kérelmére az ottani érdemes városi tanács *Misztótfalusi Kis Miklósnak* a nevére egy utcát neveztetett el.

Ki volt nekünk Kis Miklós: azt minden művelt nyomdász tudja. Az ő nagyságát az irodalomban és történelemben méltatja már hivatott emléke; ez azonban nem zárja ki, hogy ne gyujtsuk föl olykor-olykor az emlékezet fáklóját, meglátva ennek fényénél az ő érdemeit; ne állítsunk oltárt szívünkben az ő emlékének, s rajta ne gyujtsuk föl a legtisztább tüzet, s ne hirtsük rá illatos tömjénnel a hála s kegyelet érzetét. Emlékeztünk áhítattal szálljon a szent hajdanba.

• • •

Tótfalusi Kis Miklós 1650-ben született Alsómisztófaluban, szegénysorsú szülőktől. Iskoláit Nagybányán kezdte, majd Nagyenyeden folytatta. Eszes fiú volt; tanulmányaiban oly könnyen haladt, hogy Nagybányán vele mint etimológistával javíttatta ki Ölyvesi Balázs halotti beszédeit. 1670-ben deák lett Nagyenyeden, hol bölcsészeti és teológiai tantárgyakat hallgatott. Deáksága idején többféle tisztséget viselt. 1673-ban praebitor¹ volt a nagyenyedi főiskolában.

Kis Miklós nemcsak jó szónok, zeneértő s főként valami olyan vonás, amely deáktársait lebilincselte, rokonszenvre készítette. Így aztán tisztségeiben gyorsan haladt; volt *contrascriba*,² majd *senior*³ (legnagyobb tisztség, amit a diák elérhetett). 1677-ben deák-évei leteltek; szomorú szívvel vált meg társaitól és attól az intézettől, amelyen kívül senkije sem volt. Horti István fogarasi lelkész jótevőjének pártfogása következtében Fogarasra ment iskolamesternek, hol az ábécétől a retorikáig mindent tanított, s hivatásának derekasan megfelelt. — Már deáksága idején a külföldi út lebegett szemei előtt; most mint rektorok módjában volt a külföldi út költségeit megszerezni. S valóban, három-esztendei rektorsága idején háromszázötven tallért összegyűjtve, boldogan és bizalommal tekintett a jövőre ismeretlen nagy útja elé.

A tizenhetedik század nagyobbbrészt vallási villongásokkal telt el. A katolikus és protestáns vallás az elsőségre küzdött. A szerencse a katolikusoknak kedvezett, aminek okát főképpen abban kereshetjük, hogy a Habsburg uralkodóház katolikus volt. Aztán Pázmány Péter nemcsak mint hittudós és író, hanem mint szónok is oly nagy talentum volt, hogy a reformátusok nem tudtak véle versenyezni. A harmadik és fő ok az volt, hogy a jezsuita Káldy György lefordította a bibliát, s ezt a Bethlen Gábortól kapott ezer aranyon ki is nyomtatták. Így megvolt a katolikus vallás híveinek az a könyv, melyből a nép a szellemi szükségletét kielégítette. Ebben találta örömet a fárasztó munka után, s ehhez fordult vigasztalásért bánatában. A gyermek ebből tanult meg olvasni, az öreg ebben kereste a túlvilági boldogság ösvényét. A protestánsoknak ez a fontos misszió teljesítő könyvük hiányzott ebben az időtájtban.

A református Teleki Mihály többször írt Horti István akkor még nagybányai lelkésznek, hogy kerítsen számára egy kis alakú bibliát. Horti mindig azt válaszolta, hogy az »apró formájú« bibliák elfogytak; tanácsolja, hogy beszéljék rá még egyszer Janson János amsterdami könyvnyomtatót, hogy a Károli-féle bibliát nyomtassa ki még egyszer, korrektornak pedig egy ott tanuló magyar deákot tegyenek meg. A biblia úgy majdnem íz esztendeig elhúzódott. Dülöre a dolog csupán akkor jutott, amikor a vaskezü Tofeusz Mihály erdélyi református püspök vette a kezébe, ki a Gilányi-pert megnyervén, az ennek következtében kapott pénznek egy részét a biblia-kiadásra fordította.

Pápai Páriz Ferenc észrevette, hogy Kisnek nincs valami nagy kedve a papi pályához, s ezért fogékony lelkét a könyvnyomtatásra terelte. Kis ezt a jelenetet a »Mentség« 52. lapján így írja le: »Tudom én, szólt Páriz Ferenc, hogy eleitől idegenkedett kegyelmed a belső hivataltól, azért én javallnám, amit magam is szászor megbántam, hogy nem cselekedtem, hogy kegyelmed saját tanulmányain kívül cirkumpóciálna a tipográfiában, és ott ha annyit vehetne eszébe, hogy íthton dirigálna a tipográfiát, és kitisztítaná azokat: igen jól cselekedné. Mert prédikátoraink Istennek hála elegendő vannak, de ilyen ember kellene igen, aki nincsen.« Kis Miklós ezeket elmondta nemcsak Hortinak, hanem Dési Mártonnak és Tofeusz Mihály püspöknek is, akik nemcsak bíztatták, hanem kérték, hogy vállalja magára a biblia-nyomtatás ügyét.

Kis tehát 1680-ban Amsterdamba megy, azzal a szándékkal, hogy ott a teológiát hallgatja és mellékesen megtanulja a könyvnyomtatást is annyira, hogy a korrekturákat végezhesse. A Blaeu-féle nyomdába ment, mely ebben az időben Amsterdam leghíresebb nyomdája volt, hol felvétette magát tanulóknak. Tanítási díjul egy félévre kétszáz tallérban alkudtak meg. Kis Miklós látta, hogy ide is egész ember kell; az egyetemre be sem iratkozott, hanem minden idejét a betűvésés és nyomdászat megtanulására fordította.

A harminc-éves ember oly szorgalmas tanuló lett, hogy egy esztendőbe sem telt, s máris azzal dicsekedhetett, hogy közel százezer latin s héber betűt öntött. Mestere pedig a maga matricáit is véle javíttatta ki. S midőn Blaeu látja, hogy tanítványa őt is túlszárnyalja, azon megjegyzést teszi, hogy hollandiai embert százezer forintért sem tanított volna ki annyira.

Hogy Kis Miklós mennyire szíven viselte a biblia ügyét, bizonyítja az, hogy oly terv véghezviteléhez fogott, mely az ember erejét meghaladja. Elhatározta, hogy maga nyomtatja ki a bibliát. »Hozzáfogok én, egy szegény legény lévén, és megmutatom, hogy egy szegény legénynek szíves devóciója többet térszen, mint egy országnak immel-ámmal való igyekezeti, és hogy Isten gyakran alávaló és semminek állított eszközök által tapasztalhatóképpen való segítségével viszi véghez az ő dicsőségét.« — De hogyan fogjon hozzá? Az igaz, hogy ez idő alatt begyakorolta magát a betűmetszés, betűöntés, szedés és nyomtatásban, de nem volt pénze, mi a metszés és öntés drága anyagának megszerzéséhez kellett. Elhatározta, hogy pénzért dolgozik másoknak, s azt a biblia-alapra félreteszi. »Mentség«-ében bevallja, hogy sokszor úgy kiadta pénzét papirosra meg egyéb eszközökre, hogy még bizony száraz kenyérre sem igen maradt néki.

¹ Kenyeret kiosztó deák. — ² Segéd-senior. — ³ Iskolai főügyelő.

Koplalt, de a célját vas-akarátával keresztülvitte. Mint Aldus Manutius, mielőtt Aristoteles művét ki-nyomtatta volna: ő is megállapította a helyes szöve-
get és ortográfiát, s csak azután fogott a nyomtatás-
hoz. A Jansonnál nyomtatott Károlí Gáspár féle bib-
liát összehasonlíttotta a belga, német és angol bibliák
eredeti szövegével, s ekkor észrevette, hogy mily sok
hiba is van abban! A maga erejét kevésnek tartotta
azok kijavításához, azért az utrechti egyetemen tanuló
magyar deákokat segítségül véve, a bibliát velük át-
dolgoztatta. — Mielőtt a javításához kezdtek volna,
szabályt állított föl, hogy a munkát egyöntetűen vé-
gezzék. E szabályokat pontokba foglalta a követke-
zőleg: 1. Az egyes bibliai könyvek tartalmát rövidít-
ték. 2. A Janson-bibliában levő szöveget fordítsák
magyarra, hogy azt a nép, nők, sőt a gyermekek is
megérthessék. 3. Nézzék meg, hogy az utasítás he-
lyes-e. 4. Hogy a szövegből kimaradt szavak, amilye-
nek nagy számmal voltak, az eredetivel összehason-
lítva, vétessenek föl újra. 5. Az egészen kimaradt
vagy nem helyén-álló, helytelenül alkalmazott, össze-
kötött vagy elválasztott verseket állítsák helyre.
6. Az eredetiből a fordításban magyarul álló szó-
kat jelöljék meg, hogy azokat kurzívából szedhesse.
Végül pedig figyelmeztette a deákokat a következetes
ortográfiára. Midőn e szabályokat Kis Miklós fölállít-
totta, tisztában volt azzal, hogy a biblia az igazság
könyve, melyben a legkisebb hiba is félreértést idéz-
het elő, s a már akkor is sokféle vallást a kákán is
csomót keresők esetleg még inkább szétdarabolhatják.

Javítási munkájukban ő és segédei oly szorgalma-
san dolgoztak, hogy 1684-ben nyomtatáshoz foghatott.

A külföldi egyetemről hazatérő deákok hírlí hoz-
ták, hogy Kis Miklós a nyomtatáshoz hozzáfogott, de
a biblia szövegét megváltoztatta. Ez a kósza hír az
erdélyi református elöljáróságot, de sőt még magát
Telekit is annyira fölingerelte, hogy elhatározták egy
másik biblia sürgős kiadását. Megbízta Kolozsvári
István gyulafehérvári tanárt, ki Berlinbe mint követ
ment, hogy egyúttal keressen Hollandiában egy jó
könyvnyomtatót. Berlinbe érkezve, Kolozsvári hallja,
hogy Kis Miklós már annyira előrehaladt a nyoma-
tatásban, hogy a biblia első könyvét el is végezte; a
Komáromi-féle bibliának pedig most készlik a cím-
lapját. Szegény Kolozsvári most azt sem tudta, mit
csináljon. Többször írt haza utasításért, de válasz
csak nem érkezik. Még egyszer és utódjára írt azzal
a megjegyzéssel, hogy ha most sem kap választ: az
első megbízatáshoz köti magát. A válasz a póstának
rossz közlekedése miatt, vagy valami egyéb okból:
csak nem érkezik. Azért elment Hollandiába, és ott
legelőször is Kis Miklóst kereste föl. Próbálta lebe-
szélni szándékáról, de midőn látta, hogy ez nem
sikerül: elvonta tőle a javítást végző egyetemi hall-
gatókat, s panaszt emelt ellene az amsterdami kon-
zisztóriumnál. A konzisztórium nemcsak helyben hagyta
Kis Miklós igyekezetét, hanem még buzdította is mun-
kája folytatására. S hogy mily erős jellemű ember
volt Kis: bizonyítja a főkonzisztórium előtt tett nyi-
latkozata, melyből könnyen következtethetjük, hogy
bibliáján és mesterségén mily szeretettel csüngött, s
könyvére mily nagy gondot fordított. A konzisztórium
előtt védelmére így szól: »Ha az egész világ ellenem,
szembeszállok az egész világgal s nem hagyom félbe,
míg csak tagjaim mozgathatom, minthogy tudom, hogy
Istennel kezdtem s abban ő felsége segít oly látható-
képpen: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!«
1685 pünkösdjé előtt a bibliával elkészült, és be-

mutatta a zsinatnak, hol megdicsérték a szöveg hibát-
lanságáért, a betűk szépségéért, mely fölülmúlt min-
den eddig megjelent kiadást, s bátran melléhelyez-
hették az Amsterdam első nyomdájából kikerült mű-
veknek. A siker új erőt adott munkálkodásának, és
még a következő évben hozzáfogott az Új Testamen-
tom és Szenczi Molnár Albert zsoldárfordításának ki-
nyomtatásához. Miután ezzel is elkészült, küldött a
bibliából és a zsoldáros könyvből egy-egy példányt
Telekinek, ki miután azokat megkapta, annyira föl-
lelkesült a könyvek szépségén, hogy a fogarasi
országyűlésre sietett velük, s itt így kiáltott föl:
»Urak! Haza kellene ám ezt az embert hozni, de
arra pénz kell. No, ki mit ad?« Gyönyörködve néz-
ték a könyvet, s Teleki szavai után kétszáz aranyat
adtak össze, melyet elküldöttek Kisnek uti költségre.

Kis Miklós a küldött pénzt nem fogadta el, hanem
megtoldotta még egyszer annyival, s alapítványul
tette le a külföldön tanuló magyar deákok segélye-
zésére. De később e szándékáról lebeszélétk, s pénz-
ét szétoztotta az ott tanuló magyar deákok közt.

Az 1686. évben történik, hogy Artsil Begratid geor-
giai király levelet ír Amsterdam polgármesterének,
Wiltsen Miklósnak, hogy kerítsen számára egy ügyes
betűmetszőt, s leveléhez mellékelte a georgiai ábécét
is. Amsterdamban Kis Miklós ügyességének ekkor
már nagy híre volt, s így a megrendelést is ő kapta
meg. Kisnek azonban sehogy sem tetszették a kéz-
irat betűi; az írás lényegét megtartva, más, tetszető-
sebb betűket vésett. Artsil, miután a levonatot meg-
kapta, a változtatást örömmel hagyta helyben, és a
város polgármesterének a következő sorokat írta:

»Isten kegyelméből mi Artsil Begratid, Dávid nem-
zetségének nyolcvanegyedik királya, Imereth, Kakhet,
az egész Likht-Imereth királya, hálát adok az én
Uramnak Jézus Krisztusnak a száműzetésemben,
amelyben vagyok, miként régen trónomon ülven. Én
írom e köszöntő levelet, néked Wiltsen Miklós, ki
bölcseségedért, tudományodért Amsterdam híres váro-
sának fejévé választattál, s köszöntelek téged, mint
jó ismerős barátomat. — Továbbá megértvén Wlar
báró úrtól, az ön helyettesétől, hogy ön fáradozott
érettünk, s kímetszi nyelvünk betűit: lelki gyönyörű-
séget éreztünk e miatt, s igen hálásak vagyunk érte.
Egyszersmind elhatároztuk, hogy írásban nyilvánítsuk
önnek hálánkat és érzületünket. Lekötelezettei va-
gyunk. Isten meg fog fizetni érte. Szívességedtől
elvárjuk, hogy nem fog ön kislekedni, mert nem kell
halogatni azt, ami Isten tiszteletére való. Az Úr adjon
sikert feltett szándékára. — E levél iratott Moszkvá-
ban, december 17-ikén, a teremtés után 7195-ben.
(1686.) Én Artsil, a király úr, megerősítem ezt.«

Allig készítette el a georgiai betűket, máris egy má-
sik megbízatást kapott. III. Medici Cosimo, a nagy
mecenás, toscanai nagyherceg, firenzei nyomdáját
akarja újból fölszereltetni; betűi metszéséért, nyoma-
dája berendezéseért Kishez fordul. Kis a betűket ki-
metszette és megöntötte, amiért tizenegyezer forintot
kapott. A herceg futárrel kérte, hogy jöjjön Firen-
zébe a nyomdáját vezetni, vagy legalább a berende-
zést személyesen intézni. Kis a csábító ígéretek da-
cára sem ment el, mert Amsterdamot csak hazájáért
hagyta el. — Így Kis Miklós csakhamar a leghfresebb
betűmetsző lesz. Egy egyetemi tanár ezt írja néki:
»Azt mondják, hogy minden hollandust fölülmúltál a
betűmetszés és öntés művészetében. Hajdani meste-
red panaszkodik, hogy tudásoddal elvetted a kenyerét.«

(Folytatása következik.)

Lengyel Sándor.

Magyar helyesírási szokások és vitás kérdések.

A Grafikai Szemle múlt évi júliusi, augusztusi és októberi füzetében igyekeztem a figyelmet helyesírásunk felé irányítani, s néhány példával is arra törekedtem, hogy különösen helyesírásunk *alapjaira* nézve a magam fölfogását igazoljam, mint olyat, amelyet a gyakorlat általánosságban már amúgy is elfogadott. A cikksorozatnak voltaképpen nem volt más célja, mint hogy alapelveket szolgáltatson egy alkotandó egységes magyar helyesírási kátéhoz. Igaz ugyan, hogy fölemlítettem volt néhány olyan példát is, amelyek nem szolgálták szorosan az említett célt, de amelyek a gyakorlatban elég zavart okoznak. Ennek megvolt az az eredménye, hogy a Grafikai Szemle múlt esztendei novemberi számában Rohonci (nem Rohoncz?) János szaktárs szintén csatlakozott mellém, és sok jóakarattal megírt tömör cikkében inkább maga is új koszorút font a hibák fölsorolásával, semmint vitatkozott volna. Mindamellett nem hagyhatom szó nélkül egyik-másik állítását, s a következőkben legyen szabad megtennem szerény észrevételeimet.

Rohonci (tehát nem Rohoncz) szaktárs azzal tér a tárgyra, hogy nem mindenben ért velem egyet, különösen pedig nem ért velem egyet abban, hogy az összetett szók között egyáltalán ne alkalmazzunk kötőjelet. Álláspontja igazolására ügyesen példálózik. Azt mondja, hogy más az: *mintadohánytermelés*, és más az, hogy: *mintadohány-termelés*. Az olvasó itt bizonyára még csak gondolkozóba sem esik, hanem minden további nélkül igazat ad Rohonci (és nem Rohoncz) szaktársnak. Amde nekem, aki a kötőjel-tételt fölláttítottam, nem szabad arra a nagyon is kényelmes álláspontra helyezkednem, hogy nincsen szabály kivétel nélkül, tehát nekem is igazam van, de igaz a van Rohoncinak is, mert kivételképpen elfogadható az álláspontja. Nem, nekem az a kötelességem, hogy szigorú logikai következetességgel járjak el, s csakis akkor hagyjam el álláspontomat, ha az a fölhozott érvek ellenében már tarthatatlan. Már pedig a kötőjel kérdésében az a meggyőződésem, hogy Rohonci szaktársnak nincsen igaz a. Példája ügyes, az igaz. De az emberi ész olyan, hogy egyiket be lehet csapni egy ügyes példával, a másikat ellenben nem. A példák ugyanis kitűnő segédeszközök különösen a tudományterjesztés terén, de néha úgy játszadoznak és incselkednek az értelemmel, hogy csak a nagyon türelmes figyelő láthatja, hogy valójában szellemi délirábbról van szó. Egy alkalommal az istenség kérdéséről vitáztán, egyik fanatikusan vallásos embernek a hitét akartam megingatni, s azt mondtam neki — irigylésre-méltóan fiatal voltam még, és vakmerő vitázó —, hogy Isten azért nincsen, mert az ő kétségtelen *isteni* közremunkálkodását sehol sem lehet tapasztalni, hogy Isten azért nincsen, mert őt *nem lehet látni*. Erre az illető azt a kérdést intézte hozzám, hogy láttam-e már az eszemet. Természetesen azt feleltem, hogy nem láttam. Mire a vallásos férfiú így vágott vissza: »Nohát, akkor nincs is önnek esze!» Hiába erősködtem aztán, hogy ellenfelemnek igaz a van, mert aki vele vitatkozik, annak csakugyan nincsen esze, — az egész társaság rajtam mulatott. Lám, lám. Ilyen a példálózás. A példa itt is ügyes volt, de bizony ezzel az istenség kérdését még csak egy gondolatnyival sem hoztuk közelebb a megoldáshoz. De ne is menjünk idegen területre bizonyító anyagért. A helyesírás is

elég bizonyítékot nyújt a kérdés tisztázásához. Itt van az *épen* meg az *éppen*. Nem igaz az, hogy az elsőt azért kell másképpen írni, mint a másodikat, hogy félreértés ne támadhasson. Hanem igaz az, hogy az *éppen*-t azért kell két *p*-vel írni, mert a kiejtésnél az kettőzve is *hangzik*. Mert ha elfogadnánk azt az érvelést, hogy a hasonló szavakat, melyek más-más fogalmat jelentenek, megkülönböztetés céljából másképpen is írjuk, akkor bizony nagyon sok dolgunk akadna. Mit csinálnánk például az *ár* szóval? Mert hiszen van egy *ár*, melyet a piacokon szoktak emlegetni, van egy másik *ár*, amely már mértékrendszert jelent, és van olyan *ár* is, amely nekünk nyomdászoknak munkaszerszámunkat képezi, sőt olyan *ár* is van, amely végzetessé is válhat az emberekre. Vajjon nem állíthatnák-e föl én is hasonló kérdéseket, mint Rohonci szaktárs? Nem kérdezhetném-e például, hogy miként irandó a következő mondat: »*Ha az ár nem gátolna, mire volnál képes?*« Ime, ebből a mondatból sem világlik ki, hogy milyen árról van szó. Ha most én is olyan nehezen tudnék megbarátkozni a kötőjelek kiküszöbölésével, mint Rohonci szaktárs, akkor azt mondhatnám: az egyik *ár*-t úgy kell megkülönböztetnünk a másiktól, hogy egyik esetben *elője* alkalmazunk kötőjelet, a másikban *utána*, a harmadikban *középre*, a negyedikben *sehová*. Így: *-ár, ár-, ár-r, ár*. Ha így kellene egyik szót a másiktól megkülönböztetnünk, úgy bizonyára kevesebb huncutság esett volna meg a nagy világtörténelemben is. Szó sincs róla: csábítók az ilyen példák. Ime még egy: »*Különbben megírom a leckémet, mint A, de különben megírhatja B is*«. Ez a példa is nagyon alkalmas arra, hogy valaki különbséget tegyen a különbség megkülönböztetés között azzal, hogy különböző leírással adjon a szónak más jelentőséget. Pedig csak egyszerű szójáték az egész, amely különben a költészetben is olyan nagy szerepet játszik, hogy meggondolatlanság volna holmi helyesírási Prokrustes-ággal (íme, itt is érvényesül a kötőjel) a jövőben ilyesmit lehetetlenné tenni. Azt hiszem, fölösleges tovább bizonyitanom, hogy a *mintadohánytermelés* példája csak amolyan látszatigazság, amelyért nem érdemes az egész szabályt megbolygatni. A melléje sorakoztatott *iparostanonciskola* meg már nagyon is erőltetett valami, úgy hogy nem is szabad hasonló ellenbírálatban részesíteni. Hiszen néha maga az író is azt akarja, hogy az olvasó találgassa a szándékát! Hanem ha cikkirő minden áron világos akar lenni, akkor a *hangsúly* kérdésével is foglalkoznia kell. Ha ilyen irányban is gondolkozott volna, akkor a kötőjel további föntartása helyett azt ajánlhatta volna, hogy a kérdéses szavaknál a *kiejtéssel* kell megkülönböztetést tennünk, ha arra szükség van. Ami a helyesírásban annyit jelent, hogy a hangsúlyt magát elütő betűkkel szedjük. Például: *mintadohánytermelés* vagy *iparostanonciskola*; *iparostanonciskola* vagy *iparostanonciskola*. Megjegyzem, hogy amennyiben valamely cikkben ilyesmi százszor is előfordul, csak természet, hogy nem szükséges százszor kurzívval megjelölnünk a hangsúlyt. Amde én a magam részéről még ezt a megjelölést sem tartom szükségesnek.

Most pedig át kell térnem Rohonci szaktárs cikkének a helyesírásra nézve legfontosabb részére: a rövidsége vagy hosszúságra. Azt hittem, hogy cikkirő

erre a fontos alapkérdésre nézve bővebben fog értekezni. Hogy ugy mondjam: el voltam készülve egy olyan támadásra, amellyel szemben aztán magamnak is bő alkalom nyílik a kérdés vitaszerű letárgyalására. Szó sincs róla: van a hosszú ortográfia *mellett* is érv. De bizony Rohonci szaktárs a maga nézetének igazolására olyan keveset mondott, hogy az éppenséggel nem alkalmas arra, hogy vitaanyagul szolgáljon. »... Én pedig már nyolc esztendő előtt a mérsékelt hosszú ortografiát ajánlottam még a napilapoknál is, mert ez a magyaros kiejtésnek legjobban megfelel.« Ez az egész érve cikkirónak a rövid ortográfia ellen. Egy alkotandó egységes ortografiának kétséggel az alapját, hogy az rövid-e vagy hosszú. Természetes tehát, hogy ezt a kérdést nem szabad olyan könnyen elintéznünk, mint azt cikkiró is tette. Eltekintve attól, hogy a fönt idézett állítás még alapos bizonyításra is szorul, Rohonci szaktárral szemben meg kell állapítanunk, hogy a hosszú ortográfia általános rendszeresítése nem praktikus gondolat. A rövid rendszerű helyesírási módszer mellett egyik legnagyobb érv a *gyakorlat*, a másik pedig az, hogy elég *könnyű*. Amint látható tehát, meglehetősen fontos gazdasági kérdések játszanak közre még a helyesírásnál is. A legtöbb helyen időmegtakarítási célzattól mellőzik a hosszú ortografiát. Mert bizony háborzongató valami az. Elhiszi-e Rohonci szaktárs, hogy olyan korrektorunk is van, aki a *Samu*-t is hosszú *ú*-val javította? Száz meg száz szót tudnék felsorolni, ahol az a szerencsétlen szedő mindig kétségben van, valahányszor ugynevezett hosszú ortografiával kell szednie. Mig a rövidnél: semmi baj sincsen. Ime néhány példa a kétségesebb szók közül:

hívó	vagy	hívó
tűzér	»	tűzér
hidász	»	hídász
keserű	»	keserű
áru	»	árú
urias	»	úrías
megbízott	»	megbízott
bizottság	»	bízottság
híres	»	híres
biró	»	bíró
bir	»	bír
bírság	»	bírság
utas	»	útas
vasut	»	vasút
keserű	»	keserű
vályu	»	vályú
tanu	»	tanú
gyülés	»	gyűlés
dül	»	dül.

Ismétlem, száz meg száz ilyen kérdéssel állhatnánk elő, amelyek ma a gyakorlatban is előfordulnak. Nincsen olyan kitűnő kompresszsedő, aki hosszú ortografiánál *helyesírási hiba* nélkül szedne akár csak száz sort is. Mert ha a korrektor valamilyen korrigációt végez, a szedő hiába védi a maga álláspontját: a fejéhez vágnak mindenféle nyelvtant, fölívágják az illető lapot, és bebizonyítják neki, hogy nincsen igaza. Mikor aztán a legközelebbi alkalommal megszívleli a hallottakat, akkor meg egy másik korrektor bizonyítja be, hogy megint rosszul szedett. Akárhányszor hivatkoznak Arany Jánosra, Petőfire meg másokra is, mint akik nagy magyarok voltak, s így meg úgy irtak. Pedig ez nem érv. Mert a grammatikában éppen úgy van fejlődés, mint másutt. Hiszen hon-

folgalt Árpád is csak nagy magyar volt! De kinek jut most eszébe ezen a címen reá hivatkozni? Vagy a tizenkettedik században is csak tudtak magyarul! De érv-e ez arra, hogy a Halotti Beszéd vagy a Königsbergi Töredék ortografiájával írjunk? Akkor ugyanis úgy irtak, hogy »latiatuc feleym«, míg ma: »látjátuk, feileim«. Ismétlem, a rövid ortográfia mellett legnagyobb érv a gyakorlat. És ha már arról beszélünk, hogy rendszeres és egységes magyar helyesírási módszert teremtünk, akkor elsősorban éppen a gyakorlattal kell számolnunk. Mert mit ér a legjobb ortográfia is, ha tartózkodóan fogadják, idegenkednek tőle, sőt egyáltalában nem respektálják? Jómagam például meg vagyok róla győződve, hogy ez az elválasztás nem jó: *tem-plom*. És ha szedésre kerül a sor, mégis így választok el, mert tudom, hogy a korrektor kijavítja. Így lennének a hosszú ortografiával is: hiába hirdetné a könyvünk, hogy az a helyes, *azután* is csak a mai gyakorlatnak hódolnának, mert az (az említett példával szemben) igen egyszerű.

Ugyszólván csak ennyiben kellene válaszolnom Rohonci szaktárs cikkére, mert tulajdonképpen vitára csak az említettek készítenek. Ámde az próbák között, ahol cikkiró egyik-másik fölvetett kérdésben »leadja a szavazatát«, a többek között úgy állít be egy kérdést, mintha szerintem *egy* szóba kellene írni azt is, hogy *Rohonciszaktárs*. Engedelmet kérek, én egyszerűen felsoroltam néhány olyan szót, amelyeknek kétféle módját is láttam nyomtatásban. A kérdéses esetben teljesen egyetértek cikkiróval, és éppen azért tiltakozom az ellen, hogy nekem impudáljanak olyasmit, amit nemcsak hogy nem helyeslek, de határozottan nevelésesnek is tartok. És noha kiolvasom Rohonci szaktárs cikkéből, hogy nem tetelezi föl rólam, ami ellen tiltakozom, mégis meg kellett a dolgot említenem, mert — ismétlem — cikkének ez a része félreértésre adhatna alkalmat. Elég nehéz felelősséget vállalni nyomdászok között olyasmért is, ami az embernek szilárd meggyőződése.

A többek közt így ír Rohonci szaktárs: »Mielőtt azonban a befejező pontot föltennem, megemlítem még, hogy némely *modern* író gyakori, óbudai magyarsággal szerkesztett mondatait, affektált kifejezéseit (példának hamarjában csak ez jut eszembe: már muszáj vagyok, hogy én is írjak [ehelyett: már nekem is írnom kell]) szedő és korrektor — tulzásba nem menve — jól teszi, ha kijavítja«. — Szép, szép. Magam is akárhányszor hódolok ennek a kivánságnak, mint szedő. De a legtöbb korrektor — pláne, ha nyomtatott kéziratról van szó — irtózik az ilyen stilizáló szedőktől, s bizony irgalmatlanul visszajavítja a rosszat. Egyrészt. Másrészt meg a korrektor felelősség mellett dolgozik, s így mindig nehezebb a földadata, mint a szedőé. Azokról a »korrektorokról« persze nem beszélek, akik a kéziratot még a szedő után sem tudják elolvasni, s intelligencia tekintetében sem közelítik meg még a harmadrendű szedőket sem. Csak *egy* jellemző példát: A szedő valami rosszból kéziratról *helyesen* szedte ezt a szót: *Hong-Kong*. A »korrektor« meg ilyenformán javította ki: *Hory-Korp*. Azt hiszem, ehhez nem kell semmi magyarázat.

Befejezésül még csak arra kérem Rohonci szaktársat, hogy az ügy iránti meleg érdeklődését tartsa meg továbbra is. Ha az említettekben nem is értünk egyet, annyi bizonyos, hogy szívesen vettem a választ, már csak azért is, mert Rohonci szaktársban nemcsak érdeklődővel kerültem szembe, hanem hozzáértővel is.

Szilágyi József.

Nyomtatósajtóink alkalmazhatóságának határai.

(1.) Unger, a bécsi grafikai főiskola hírneves tanára, kétségtelenül a legnagyobb tekintély ma nyomtatás-technikai dolgokban. Az ő szavát csak úgy lesik a külföld tipografusai, s valahányszor valamely dolgozata megjelenik, szinte szenzációt okoz a körükben.

Legutóbb a *különböző típusú könyvnyomdai sajtók használatosságáról* értekezett derék szaktudósunk. Roppant széles látókörrrel és igen alapos tudással fejtegeti a nyomtató-sajtók adott esetben való rentabilitásának kérdését. Értekezésének velejét alantabb közöljük, nem mulasztva el természetesen itt-ott a magunk nézetéből fakadó észrevételek megtételét sem,

A nyomtató-gépek gyártása igen nagyot fejlődött, s a mai kor grafikusanak — bárminő ágazattal foglalkozzék is — egész sereg sajtótípus áll a rendelkezésére. Főképpen azonban a könyvnyomtatási ágazatnál konstataálható ez; nemcsak hogy valamennyi termelési ágazata bőségesen el van látva nyomtató-sajtókkal, hanem az azonos célra szolgáló sajtók között is nagy választékot találhatunk. Ez a dolog nagyon örvendetes volna, ha a sok közül mindenütt és mindenkor az éppen megfelelő gép volna használatban. De ez távolról sincsen így. Tisztán időleges és helyi körülmények következtében a már meglévő sajtófélékhez újabb alfajták társulnak, olyanok, amelyek bár a legelső esetben igen jóknak és hasznóhajtóknak bizonyultak, de később — más körülmények között — megszűnt a létjogosultságuk. Valamely berendezés igen praktikus lehet, ha más egyebekkel van valamely gépnél egyesítve, de ha ezt a berendezést az okozati összefüggéséből kiszáktítják s valami más sajtónál alkalmazzák: lehet, hogy éppen hátráltatólag hat az a gép üzemképességére. Ilyes megfigyelésekben különösen mostanában lehet bőséges részünk, amikor a rég megszokott sajtóféléktől egészen elütő szerkezetek kezdenek dominálni a géppiacon. A vezérelveknél teljes félreismerését tapasztaljuk gyakran, valamint a lényeges dolgoknak a mellékesek mellett való háttérbe szorítását is. Nem csoda tehát, ha az újabb géptípusok megjelenésekor a dicsérő szavak ellenében akárhány gáncsoló szót is hallhatunk. Ezek az egymással gyakran homlokegyenest ellenkező személyes főfogások akárhányszor megnehezítik a tárgyilagos bírálatot, s gátolnak hathatnak igazán jó újítások elterjedésére is. Némely embernek az ilyenformán táplált konzervatívizmusa annyira megy, hogy még ma is régesrégben lomtárba valónak ítélt konstrukciójú gépekkel dolgozik. Különösen áll ez a mondas Magyarország nyomdatulajdonosainak jó részére.

Unger tanár értekezésében rövid áttekintését adja a most használatos nyomtató-sajtóknak. Ezt már mi is megcselekedtük régebben, de szedő szaktársaink kedvéért talán nem árt azt most megismételniünk.

A könyvnyomdai sajtók között a nyomtatást végző részek szerint három csoport különböztethető meg:

a) *Tégelyes sajtók.* Itt a nyomtatást két sík lap: a tégely és nyomóalap végzi. Ebbe a csoportba tartozik a *kézi sajtó* meg a *tégelyes gyorsajtó*. Az a viszonylag óriási erőszükséglet, amelyet az egész formának egyetlen időpontban való lenyomtatása igényel, lehetetlenné, vagy legalább is nem kifizetődővé teszi a tégelyes sajtóknak nagyobb formátumúakra építését.

b) *Lapos formáról nyomtató hengeres gépek.* Ebbe a csoportba sorozandók mindazok a sajtók, amelyek-

nél a formát egy sík lap, a nyomóalap vagy másként fundamentum veszi föl, a papirost pedig egy henger szorítja a formára. E gépek közt megkülönböztethetünk: *egyszerű gyorsajtókat*, amelyeknek egy-egy fordulata révén a papirosnak csak egyik oldalára nyomtatott, egyszínű nyomatot kapunk; *kettős gyorsajtót*, amelynek egy fordulata két olyan ívet ad, amelyek egy-oldalal lenyomtatásúak és egyszínűek; *készlet nyomtató* (komplet-) vagy *külső- és belső-nyomtatásos gyorsajtók*, amelyek két-oldalasan nyomtatott, egyszínű íveket adnak; *kétszínnyomtatásos gyorsajtó*, amelynek egy fordulata révén egyik oldalán kétszínűen nyomtatott ívet kapunk; az ennek a rendszernek alapján épített *háromszínnyomtatásos, négyzínnyomtatásos* stb. *gyorsajtók*. — Az e csoportba tartozó gépeknek a tégelyes sajtókkal szemben megvan az a kiváló jó oldaluk, hogy a forma lenyomtatása nem egyetlen időpontban, hanem mintegy sávokban, egymást követően — mindamelllett igen gyors egymásutánban — történik, ami lehetővé teszi, hogy e gépeket esetleg igen nagy formátumúakra is csinálják. A formátum nagyságának egyrészt az ívek kezelésének és berakásának nehézsége szab határt, másrészt a nagyobbítással járó fokozódása a gép szerkezeti nehézségeknek is. Gyorsaság tekintetében viszonylag elég szűk határai vannak a lapos formáról nyomtató hengeres gyorsajtóknak. A már magában is elég nehéz, s ezenfelül még a formával is megterhelt fundamentumnak rövid időközökben és hirtelen kell megváltoztatnia a mozgási irányát. E mozgási változások annál inkább megviselik a gépet, mennél gyorsabb egymásutánban következnek be. Ez oknál fogva az ebbe a csoportba tartozó gépeket bizonyos fordulati számon fölül nem szabad megerősítenünk, mert mihamar tönkre találnának menni.

c) *Rotációs gépek.* Így nevezik azokat a gyorsajtókat, amelyeknél a forma nem lapos, hanem egy vagy több, a nyomóhengerrel szemközt álló úgynevezett formahengerre van gömbölyítve. A mozgási irányának változása e gépeknél el van kerülve, ami a gyorsaság nagy mértékű fokozását teszi lehetővé, annyira, amennyire ezt az úgynevezett végnélküli papiros szakítási ellenállása meg maga a nyomtatási folyamat is megengedi. Az újságotróciósoknál a kellő nagyságú papirosnak a perforáló és szakító hengerek által való leválasztása csak a nyomtatás után történik meg, a *változtatható formátumos* vagy *variabilis* rotációsoknál pedig annak előtte. Az utóbbi gépeknél a nyomtatás előtt leválasztott papirost komplikált, többnyire légszivattyús szerkezetek szállítják a nyomóhengerhez. A rotációs gépek rendeltetése és ennek megfelelően nyirkosító, vágó, ragasztó, hajtogató, gyűjtő, kivezető stb. készülékekkel való ellátása szerint megkülönböztetnek *újság-, könyv- és illusztráció-nyomtató* rotációsokat. Lehetnek ezenfelül *egy- s többszínű* nyomtatásra berendezettek is. Két egységes egészéssé összetett rotációs gépet, amelynek fele kikapcsolható, esetleg felényi gyorsasággal járatható, *iker rotációs*nak nevezünk. Ezek és alfajtaik lényeges tértakarítással és a kézi meg gépi munkának is jelentékeny megtakarításával járnak. Így például egyetlen hajtogató készülék hajtogathatja készre az egész újságpéldányt.

Talán furcsán hangzik, ha kimondjuk, hogy éppen a legnagyobb s legkomplikáltabb nyomtatósajtóknak

a rotációs gépeknek helyes megválasztása a legkönnyebb. A tekintetbe veendő körülmények ugyanis akkor ismerhetők fel legjobban, amikor valami rotációs gép fölállításának a szüksége merül föl. Legtöbbször egyetlen fajta sajtóterméknek a nyomtatásáról van ilyenkor szó, s éppen ezért a figyelembe vételt igénylő pontok (a nyomtatásnak és a papirosnak minősége, a forma nagysága és minősége, az óránként való legkisebb nyomtatási mennyiség, a színek száma stb.) gyorsan és pontosan megállapítható.

Egészen másképp áll a dolog a tégelyes sajtóknál meg a lapos formákról nyomtató gyorsajtóknál. E két kategóriába tartozó gépekkel tömördek fajta nyomtatványt állítanak elő, egyszer ilyet, másszor olyat, s a gépnek mindegyik nyomtatványfajta előállításához kiválóan jól használhatónak kellene lennie.

A régi tisztes *kézi sajtót* mai nap már főként csak korrektúra-levonó gépnek használjuk. Ahol arról van szó, hogy ívben kilőtt és csak körülkötéssel biztosított kolumnákat a megdülés és összegabalyodás veszedelem nélkül húzhassunk le: a kézi sajtó nélkülözhetetlen. E sajtókat tekintélyes formátumuk és viszonylagos olcsóságuk a kisebb nyomdák főnökei számára is megszerezhetőkké teszi, de szüksége van rájuk a kemigrafusnak is, aki klisé-levonatokat készít velők. Az utóbbi célra különösen az újabb alkotású mammut-sajtók ajánlhatók, amelyeknek rendkívül tömör és sok bordával merevített tégelyük és egyszerű, de annál erősebb sarkos emeltyűjük vagyon. Nagyobb példányszámoknak a kézi sajtón való nyomtatása nem gazdaságos dolog, mert minden egyes példány nyomtatásakor sok babra-munka van a géppel.

A *tégelyes gyorsajtók* mellett alkalmazott egyéb gépeknek csak a papiros berakására és kivételére szorítkozik a működési körük, s éppen ezért e gépek hasonlíthatatlanul nagyobb termelőképességűek, mint a kézi sajtó. Két fő típusuk van: az egyiknél mind a tégely, mind pedig a fundamentum mozog (*Liberty-rendszerű gépek*), a másiknál pedig a fundamentum szilárdan áll, s csak a tégely mozog ide-oda (*Gally-féle*, vagy helyesebb meghatározással *modern tégelyes sajtók*). Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ma már sok olyan tégelyes sajtó is van — s köztük igen jó gépek is — amelyek szigorúan véve a főntebbi rendszerek egyikébe sem sorozhatók be. Az a probléma azonban, aminek megoldását annyira várják könyvnyomtatóink, hogy tudniillik alkotassék a Gally-féleknél nagyobb termelőképességű, a Liberty-rendszerűeknél pedig olcsóbb gép: nagyon-nagyon nehéz. Afféle univerzális tégelyes sajtóról, amely minden körülmények közt a leg gazdaságosabb használhatóságú volna: egyelőre alig is lehetne szó. Nagyobb üzemekben amúgy is a különböző céloknak megfelelően szokták megválasztani a gépeket. S ez természetes is, mert például hogyan fizetődhetnek ki valamely a legfinomabb klisé-nyomtatás céljára épített s minden modern mellékszerkezettel ellátott új Phönix-sajtónak a rosszul fizetett zacskónyomtatás céljaira való következetes használata? — A primitív festékes-szerkezetű és könnyű Liberty-sajtókat csak oly nyomtatványok előállítására szabadna használnunk, amelyeknél sem a nyomásfeszültségnek, sem a minuciózus festék-eldörzsölésnek nem jut jelentékenyebb szerepe. Ilyenek a merkantilis nyomtatványok, mint a levélpapirosok és levélborítékok, számlák és memorandumok stb., amelyek nyomtatására a Liberty-sajtók kitűnően alkalmasak. A gép nyitott állapotában majdnem vízszintesen fekvő fundamentum könnyű

hozzáférhetősége, ami a forma zárásakor és apróbb korrekkturák végzésekor sokat számít, továbbá az egyes alkotó részek olcsósága: igen nagy előnyeit tesz ki ennek a géptípusnak. Éppenséggel nem volna tehát megokolva, ha a közönséges akcicens nyomtatványokat nagyobb sajtókon akarnók nyomtatni.

Ilyen nagyobb munkaképességű sajtók például a Gally-féle rendszerűek, amelyek azonban kontinensszerte sem méltányolnak meg eléggé; hogy erre nézvést példát mondjunk: akárhány olyan nagy nyomda-intézet van, ahol a legkisebb háromszín-nyomatot is hengeres gyorsajtón állítják elő, ami bizony éppen nem mondható racionális és szükségszerű dolognak. A szilárd fundamentumos modern tégelyes sajtók ugyanis teljesen alkalmasak még a legfinomabb műnyomatok előállítására is. A rendkívül tömör szerkezet roppant nyomás kifejtésére képesíti ezeket a gépeket; a terjedelmes festékező mű még igen szűvs festékeknek az eldörzsölését is lehetővé teszi; a modern újítások az illesztékek elhelyezése stb. dolgában pedig a regiszter pontosságát biztosíthatják. Végül az a körülmény, hogy a nyomtatást közvetlenül végző alkotó részek közül csupán a tégelynek van mozgása, s ez a mozgás is »kényszerű«, vagyis eltolódás ellenében biztosított: az egyébfajta gépeknél a géprészek rázkódása által oly gyakran okozott duplázódás esete a Gally-sajtónál meglehetősen valószínűtlenné van téve.

A Gally-sajtó további előnyei még: domború nyomtatokat is lehet rajta előállítani, különösen ha fűtő szerkezettel is el van látva; stanolásra és egyéb dobozkészítő munkára is alkalmas; nagy helymegtakarítás is érhető el véle, amennyiben csak mintegy a felét foglalja el egy hasonló formátumú hengeres gyorsajtónak; esetleg kisebb a beszerzési ára is, és csekélyebbek az üzemköltségei, amennyiben egyetlen segédmunkásnö alkalmazása rendszerint elég hozzá.

Hogy a Gally-sajtókat még nem használják ki abban a mértékben, ahogy megérdemelnék: annak oka talán abban keresendő, hogy gyakran nem megfelelő munkaerőket alkalmaznak e gépek mellett. Valamely olyan gyöngébb szakképzettségű nyomót állítanak sok helyt a Gally-géphez, akinek szakképességei nem igen terjednek túl a kézi sajtón vagy az amerikai gépen való munkálkodásnál. Pedig nyilvánvaló, hogy nemcsak a gép, hanem a rajta nyomtatni szándékoló munkák minősége is számításba veendő a nyomat megválasztásakor. A modern Gally-sajtóknak szerkezete van olyan komplikált, mint valami gyorsajtóé, s már ezért is jobb erőt kell hozzájuk alkalmazni. Annak a megkülönböztetésnek, hogy a nyomtatást végző egyik munkást gépmesternek, a másikat nyomónak nevezzük: éppenséggel nincs semmi értelme.

No most térjünk át a *lapos formákról nyomtató hengeres gyorsajtókra*. Ezek sorozata természetesen az *egyszerű gyorsajtóval* nyílik meg, s ezeknek is van a legnagyobb jelentőségük, mert hiszen ezeknek segedelmével állítja elő a könyvnyomtató a maga legtöbb munkáját. Ennek természetes következménye, hogy König találmányának tökéletesítésére a legnagyobb gondot fordítják mindenfelé. Nagyjából három fajtát különböztetnek meg e gépeknél: úgynevezett *stop- (megálló) nyomóhengeres egyszerű gyorsajtókat*, folytonosan forgó egytúrás nyomóhengerrel dolgozó úgynevezett *egytúrás gépeket*, s végül a *kéttúrás gépeket*, amelyeknek szintén folyton forgó nyomóhengerük vagyon, de ez a sajtó egyetlen túrája alatt két fordulatot végez. A két utóbbi gyorsajtó-fajta értéke dolgában ma még nagy a tájékozatlanság.

Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről.

Előbbi cikkemben, bár lehetőleg röviden, foglalkoztam az arányos elosztással és az ezen alapuló föltelhezővel. Ép ez a rövidség az oka annak, hogy jelen cikkemet is folytatlagos viszonyba hozom az előbbennel. Igyekeztem is tételeimet példákkal demonstrálni, de ezek közül egy-néhány oly tökéletlenül lett visszaadva, hogy talán céljukat is tévesztették. Tehát ebből kifolyólag újból fölveszem az el-ejtett fonalat, hogy tovább szőjem, s amennyire csekélységem-től telik, egész munkát végezek.

Sokszor, ha figyelmünket le-köti valamely nyomtatvány, és csinossága s helyessége annyira megvesztegető, hogy hosszasan szemléljük: szemlélésünk közben önkénytelenül is föltámad bennünk a kérdés, hogy miért is gyakorol az reánk ily hatást, s mi az oka annak, hogy vannak nyomtatványok, amelyeknek szedése modern és sormegválasztása helyes, és mégis első pillantásra valami megmagyarázhatatlan idegenkedő érzést keltenek az emberben (itt azonban csak jóérezkű emberről lehet szó), s ez érzés magyarázatát nem is tudjuk megadni, ha nem vagyunk tisztában azokkal az alaptételekkel, amelyek a külső behatásokra való reagálásunk természeti törvénye fölépül. Ha azonban ezzel tisztában vagyunk

(térhiány miatt e tárgyval bővebben nem foglalkozhatom), úgy tudjuk, hogy miért hat ránk kellemesen a természet normális alkotása, s miért okoz bennünk idegenkedést vagy tán borzadást is az abnormis alkotás, s miért van az, hogy az abnormitás fokozása már a nevet-ségesség hatását kelti.

Nemcsak a külső behatások bírnak örök természeti törvényeken alapuló magyarázattal, hanem a természet amaz alkotásai is, melyek reánk e hatásokat gyakorolják.

A természet az arányosságával, szimmetriájával és harmóniájával kiváltja belőlünk a kellemes hatásokat, míg aránytalanságával, rendellenességével és gigászi alkotásaival csodálkozásunkat és meglepődésünket okozza!...

Vagyis a sok normális közül okvetlenül kitűnik az abnormis, s száz szép, arányos arcú ember közt is leköti a figyelmünket egyetlen egy abnormis és rút arcú ember. Tehát itt egy aránytalannak a száz arányossal szemben nagyobb a hatása. (L. ennek az oldalnak fölső részén levő ábrákat.) És ez az érzés

uralkodóvá lesz rajtunk, ha valamely könyves bolt kirakata előtt állunk. Kellemetlenül hat reánk a jó sorokkal bíró, de aránytalan elrendezésű címlap, és egyszerűben tisztába jövőnk azzal, hogy készítőjének nincs semmi arányérzéke. De ha valakinek nincs is

meg — mint már előbbi cikkemben kifejtettem — a kellő, természetes arányérzéke, azt kifejlesztheti az általam is ajánlott módszerrel. Tehát amennyire fontos a természetben az arányosság, ép annyira fontos ez a termegosztásnál, vagyis — ami minket rendkívüli módon érdekel — a nyomtatásra szánt sík fölület megosztásánál a rányomtatandó betű-dekorációval.

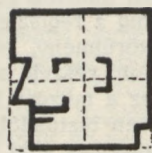
Most azonban beszéljünk arról, hogy mi sokszor miképpen használjuk föl betűinket a nyomtatásra szánt sík fölület dekorálásakor!... Hát bizony erről sokat lehetne beszélni. Sokat lehetne vitatkozni különösen a hirdetések körül. Ugyanis sok helytelen szokás dívik e téren

még ma is. Dívik pedig azért, mert hirdetés-szedőink legtöbbje a nélkül, hogy a kapott kézirat értelmével, illetőleg a hirdetés céljával igyekeznek tisztába jönni, s ennek alapján az egészet elrendezni: azt teljesen figyelmen kívül hagyja, s csak a beküldött kéziratot aláhúzott sorok után indul, ezeket szedve nagyobb betűfajtaból, vagyis »ki-emelve«. Ez pedig sokszor megboszulja magát, mert bizony igen komikus dolgok is szülehetnek ilyformán. (L. a Skultéti-féle hirdetéspéldát ezen az oldalon, melynek eredetije az Erdészeti Zsebnaptárban jelent meg nemrég.)

Törekedjünk a hirdetések szedésekor mindennek előtt a helyes értelemnek megfelelő elrendezésre, s ami a fő: egyszerűsége, mert az egyszerűség maga az elegancia!... Napi lapjaink és naptáraink csak úgy hemzsegnek a jóízű és egyszerűség rovására készült hirdetések-től, mert azok szedői minden lehető dísz egy-egy hirdetésen igyekeznek

összezsúfolni, gondolván, hogy ezáltal szép köntös adva a hirdetésnek, azt föltűnően kellemessé teszik.

Pedig dehogy!... Ocsmánnyá!... Mert mint a jó öreg Jókai mondta: »Vad indus lelkesül a szilaj muzsikán«, ép úgy jóízű ember az ily brutális, az olvashatóság ellen elkövetett merényleten csak megbotránkozik. Ami különben elég természetes dolog, mert mint említém, az egyszerűség maga az elegancia.

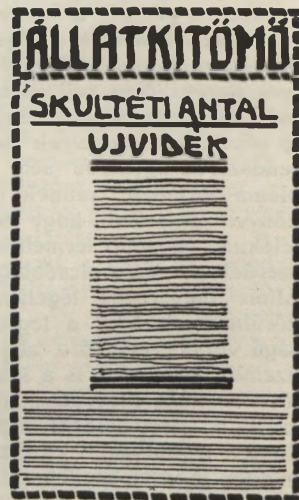

ARÁNYOS
[NORMALIS.]

ARÁNYTALAN
[ABNORMIS.]

42 ERŐDÉTI HIRDETÉS

HELYESBITETT

Ezen az oldalon egy gyümölcészeti hirdetést mutatunk be az eredeti és a megjavított formájában. Az eredeti hirdetés meglehetősen sok babra munkát adott a szedőjének, s mégsem hatásos. Akinek kezébe kerül, jó darabig nem tudja, hogy mi is annak a tartalma; addig tudniillik, míg a hirdetésnek egy részét az ember át nem olvassa. Az ily formában szedett hirdetések jobbára eltévesztették céljukat, mert a huszadik század olvasó közönségének nincs ahhoz ideje és kedve, hogy a lapok hirdetéseit sorra átböngéssze. A mai újságolvasó legfőljebb egy-egy pillantást vehet a hirdetés kolumnára, s ami e pillantása idején nem költi föl a figyelmét rögtönösen: arra nézve az ő vásárlási

képessége a hirdetőnek szempontjából kárba veszett.

A gyümölcészeti hirdetés hibás példája után következő helyesbített forma nemcsak nemes egyszerűségével hat kellemesen, hanem a célnak megfelelően

első pillantásra kiolvassom belőle, hogy *ki*, *hol* s *mic sodát* hirdet.

A hirdetések természetétől függ mindenkori, hogy e három kérdésre (*ki*, *hol*, *mi*) való felelet közül melyik kapja meg a fő szerepet. Néha csak az egyik, néha a másik is, legtöbbször azonban mind a három egyenlő mértékben. A főnti gyümölcészeti hirdetésnél az utóbbi eshetőségre van példa.

Van azonban eset, hogy bizonyos élvezeti cikkek vagy egyéb áruk a nyilvános földicsérés vagyis reklám révén már annyira ismeretesek úgyszólván mindenki előtt, hogy egyetlen egy szóban összefoglalt elne-

vezésük már kész fogalmat fejez ki, úgy hogy csak azt az egy, esetleg két szót toljuk előtérbe, amikkel e cikkek a nagy forgalomba be lettek vezetve. Így például akkor, amidőn én a túlsó oldalon levő *Ris* és *Purgo* szavakat olvasom: már tudom, hogy az

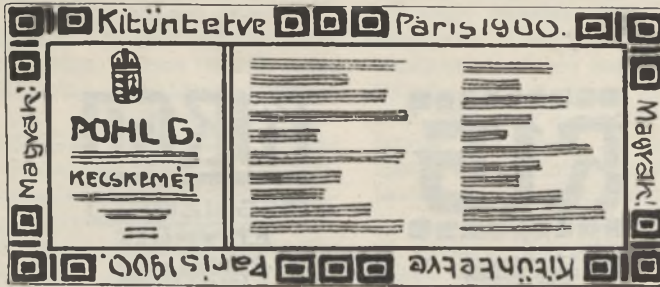
mic sodá, hol kapható és milyen célra fordítandó. Mert a reklám már annyira beviszi tudatunkba az ily apróságokat, hogy a további hirdetéseknél már szinte

egyetlen szó is elég ahhoz, hogy figyelmünket fölébressze s a hirdetett cikkek neve, beszerzésük helye és használati céljuk emlékeztünkben folytonosan megmaradjanak. Az ilyenféle módja a reklámozásnak a huszadik században mindig nagyobb elterjedésre számíthat, már csak a nagy töke rohamos növekedése és szövetezése révén is. Mert az ilyen reklámeredmények eléréséhez s általában valamely cikk létezésének a köztudatba való bevitelehez jókora töke szükséges. A *Purgo* reklámozása példának okáért egész

hatalmas vagyont emészthetett föl mindaddig, amíg a cikk a mai értelemben véve ismeretessé nem lett.

A hirdetések szedésének a fönt említett logikus tárgykiemelés volna a legfő elve. A praktikusság diktálja ezt. A kiemelés bizonyos betű-nagyságbeli kontrasztot teremt a szövegben, és ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy az olvasó figyelmét önkénytelenül is ráirányítsa, és a tartalmát apercipiálja.

A hirdetések teréről lassan és fokozatosan fogok általhaladni a »mesterszedés« terére, hogy e tekintetben ott uralkodó szokásokat is szóvá tegyem. Mert a főnnebb elmondottak ép annyira érvényesek a levélfejek, cégjegyek stb. szedésénél, mint a meghívók stb. efféle nyomtatványoknál. A mai úgyszólván vágatva olvasó közönség mellett még a legfinomabb akcidens munkánál is előtérbe kell nyomulnia föltétlenül a *ki* és *mi* észszerű kiemelése elvének, mert ellenkező esetben a mai ideges korban, célját tévesztve, könnyen a papirkosárba kerülhet!... Ez pedig semmiesetre sem lehet sem a megrendelő, sem a nyomdász célja. — A cél valamely nyomtat-

Az eredeti hirdetés. (Helytelen.)

A megjavított hirdetés.

Helytelen kiemelés.

Logikusabb eljárás.

ványnál — mondjuk meghívónál — az, hogy az első tekintetre ki tudjam belőle hámozni azt, hogy *micsonda* (meghívó), s hogy *kitől* jön vagy *ki* küldi (az előző oldal alján bemutatott s a gyakorlati életből vett meghívóvázlatokon pl. a Műbarátok Köre), s végül, hogy *mire* szól (előadásra) vagyis *mily* célt szolgál!... Az előző oldalon levő két példa közül az elsőnek a helytelenségét talán nem is kellene fejtegetnem; elég, ha utalok a másik példára. A kettőt egybevetve, mindenki megállapíthatja, hogy az eredeti nyomtatvány a főntebb kifejtett elveknek nem felel meg.

Ha a Skultéti, Pohl s Műbarátok Köre féle vázlatokat nézzük: nehezen kerülheti el a figyelmünket, hogy az apróbetűs szövegből erősen kiemelt sorok folytatólagos egymásutánban olvasva a nyomtatvány tartalmát világosan megadó mondatot adnak ki, olyanfélé, aminőt az újságokban és könyvekben címek gyanánt használunk és köznyelven »sláger«-nek nevezünk. Hogy ez

RIIS
SZIVARKA
PAPIRÓS

MINDENHOL KAPHATÓ ÉS LEJÓBB AZ EGÉSZ VILÁGON.

PURGO
MEGBIZHATÓ
ENYHÉS
JÓ SZÓG
HÁSHAJTO
PURGO?

a burkolt »sláger« nélkülözhetetlen tartozéka-e a jó és praktikus szedésű nyomtatványnak: nem merem egészen határozottan állítani, annyi azonban kétségtelenül bizonyos, hogy a nyomtatványok tartalmá-

nak gyors megérthetése szempontjából a legtöbb esetben igen jó szolgáltatásokat tehet. Egyike ez is azoknak az apró praktikáknak, amelyek segítségével a nyomtatók a nyomtatványok jóságát meg praktikusságát emeli.

Az úgynevezett mesterszedői munkakörből e füzetben csak a hirdetések és meghívókat illetően mondtam el egyetmást, de a főntebb kifejtett kiemelési elvet rá lehetne szabni a nyomtatványok majd mind egyik fajtájára. Megtehettük volna tehát, hogy egy egész sereg különböző fajta nyomtatványból közlünk le

eredeti példákat, melléjük helyezve a megjavított formájukat. Ez azonban egyrészt költséges lett volna, másrészt igen nagy terjedelművé tette volna cikkemet. A tanulság így is levonható belőle. *Pollák Aurél.*

Névjegyeink művészies kiállítása régi időben.

Most, amikor mozgalom indult meg, amelyik a névjegyek művészi kivitelét tűzte ki céljául, nem lesz érdektelen főlemlíteni, hogy Velencében a Canale Grande mentén fekvő Museo Civicóban egész névjegy-gyűjteményt őriznek, amelyik azt mutatja, hogy különösen a tizenhatodik században igen szép és művészi kivitelű névjegyeket használtak. A névjegyek összesen három kötetet töltenek meg olyformán, hogy mindegyik album-oldalra egy-egy névjegy van ragasztva. Számuk körülbelül kétszázra rúg. Legrégibbek állítólag azok a névjegyek, melyek Miksa császár korabeli német közkatonát ábrázolnak. Ezek a névjegyeken ugyan hiányzik a név, de fölteszik, hogy a művészi keret belsejében az odarajzolt közkatonára és a német címer között üresen hagyott rész a névnek volt föntartva. Az olaszországi névjegyek többnyire renaissance stílusban készültek. E névjegyeken szintén keret van, s azon belül egyes nevezetesebb épületek vagy szobrok képei. A velencei eredetű névjegyeken a Rialto-híd, a doge-palota, a velencei díszgondola és más velencei nevezetességek reprodukcióját láthatók. Különösen szépen sikerült egy az arzenált ábrázoló névjegy, melyen az arzenál hatalmas oszlopai és a kapu melletti két oroszlán a legapróbb részletekig minuciózus pontossággal vannak kidolgozva. Sok névjegyben oda van nyomtatva a tulajdonosnak a neve, másokon azonban szalag vagy pajzs-címer képe látható, amelyre alkalmasint rákerült volna a név. A tizenhatodik század utolsó éveiből való

Lodovico Manin, Velence utolsó dogejának névjegye, amely Adonist ábrázolja, amint egy bokor tövében álomra hajtja fejét. Néhány névjegy empire-stílusban készült. Az egyiken Venus látható díszkocsiján, amint gráciák és angyalkák kíséretében végighajtat a felhők között. A köztársaság korából való névjegyeken a »Fraternité, Égalité« fölírás látható. Sok névjegyben rajta van a tulajdonosának foglalkozási jelvénye, így a kereskedőkén hajó és mérleg, egy színészén pedig nevető és sűrő álarc. A nők névjegyei még díszesebbek az urakénál. Föltűnően sok angyalfő, gyermek-jelenet és ókori szobor-reprodukció díszíti ezeket a névjegyeket, amelyek közül némelyiknek történelmi értéke is van. Például a régi San-Geminiano-templomról, amelyet Napoleon döntött romba, semmit sem tudnánk, ha egy ilyen névjegyben nem maradt volna fönn a hű képe. Egész kis akvarell-festményt tesz ki a tizenhódodik század végén élt Giorgio Pisani névjegye, aki francia mintára akarta berendezni a velencei köztársaságot. Külön kuriozitás még az a névjegy, amelynek egyik oldalán »Il prefetto della provincia di Venezia« fölírás látható, míg a másik oldal Velence városának tizenhódodik századi tervrajzát mutatja.

Magyarországon a névjegyek művészies tételének dolgával csak ujabban kezd törődni néhány lelkes iparművész, élükön Czákó Elemér dr.-ral. Régebbi időkből származó jelentékenyebb névjegykollekciók tehát (olyanfélé például, mint a Nemzeti Múzeum óriási, de művészietlen partecédula-gyűjteménye) nincs.

Hornyánszky Viktorék 1909-iki zsebnaptáráról.

Ez a kis kalendárium minden tekintetben elüt a zsebnaptárak konvencionális kiállításától. Már a kötése is olyan, hogy méltán fölkeltheti minden könyvbarát örömmel vegyes érdeklődését. Sötétkék színűre festett puha szattványbőr a tábla, puha, kedves fogású, nincs telenyomtatva nagy fölületekkel, ami bántóan fényessé és keménnyé tenné a bőrt. A béléspapíros jó összhangzásban van a borítékkal: sötét-szürke alapon aranyszínű vonalokból összerótt geometriai ornamentumok. A könyvecske bensejében mindenfelé eredetiséget látunk: az obligát keretezés helyett csak balról meg alul-fölül zárták be a kolumnát negyedpetites fekete vonalak közé; jobbról a kolumnák nyitva vannak, ami valami finom alkalmazkodás az olvasás irányához. A meglepően szép számok és hónapfőiratok különösen e naptár számára készültek, s szépségükkel, kedves proporcióikkal szinte megvesztegetik a szemet. Annyi praktikus izlés van e főiratokban és számokban, hogy a betűöntők is bizvást tanulhatnak belőlük. Igen ügyesen találtuk megoldva a verzális betűk ékezeteli elhelyezésének a kérdését: az ékezetes betűt a rajzoló nem vette alacsonyabbra, mint azt némely németországi betűöntő teszi, hanem vízszintesen helyezte el az ékezetet mondjuk például a nagy Á-n. Így a célnak elég van téve, mert az ilyen ékezet aligha törik le egykönnyen, s a mellett a sor sincsen elcsúfítva egyes betűk alacsonyabba-vételével.

Az eredetiség a könyv belsejének színezésében is megnyilatkozik. A szöveg színe olívbarna, az ünnepeké kék, s a vonalaké vörösbarna. Mindez azonban várakozáson fölül igen jól harmóniál egymással.

Lehet talán nyomdász-ember, aki a maga megscontosodott konzervatívizmusában idegenkedéssel nézi ezt a szokatlan kiállítású könyvet, de aki igaz barátja a nyomdászati előrehaladásnak: örömmel üdvözlől minden olyan dolgot, amely a megokolatlan régi szokásokkal, az üres sablonnal való szakítást jelenti.

»Nyomdász-esztétika« címmel egy rövid, de annál pompásabb értekezés van a könyvben. Nincs aláírva, de stílusáról és lelkes hangjáról ítélve, azt hisszük: *Czakó Elemér dr.* írta az itt is reprodukált hitvallást:

Mindnyájan tudjuk, hogy amit azelőtt nagy rátermettségű és fejlett izlésű egyének hoztak létre, azt ma komplikált szerkezetű, nagy teljesítőképességű munkagépek állítják elő utólréhetetlen pontossággal és hihetetlen olcsósággal. A nagy tömegprodukciónak mellett azonban háttérbe szorult az ember, visszafelé fejlődtek a képességei, s apránként elsorvad az a tudás, ami egyéni találmányoktól táplálva új és újabb művészi alkotásokra segítette. Világos, hogy annak a nyomdásznak, aki készen kapja festékjét a gyárból, nem lehet olyan őszinte érzése a színhez, mint aki maga készítette magának. A papíros, a fűzés és minden más anyag és minden más munka veszített az öntudatos lélek nyomát viselő tényezőiből. Az anyagérzés csökkent, a papíros utánozta a fát, selymet vagy a bőrt tetszés szerint; a nyomtatott betű pedig a vésett felirat plasztikáját árnyékolással, vagy a kéz írását tollra emlékeztető vonalvezetéssel. És hogy a célérzés is megfogatkozott: arra is tudunk százával példákat, a zsúfolt, a pókhálós szedések, az értelmetlen színek és díszek ezrei tanuskodnak erről. Pedig az anyaghoz s a célhoz való simulás a gyakorlati élet követelményei közt is az elsőkhöz tartoznak.

De hiába: az »egységet látó« mesterek megritkultak, akik minthogy mindig tudták és mérlegelték, hogy mit miért csinálnak, ebből kifolyólag a csinálás leghelyesebb mikéntjére is mindig rájöttek. A gépek közt azonban az alkotó fantázia önkényes és szervezetlen irányba csapott át. — Mindez azonban egymagában nem adná meg a nyomdász-esztétika megértésének a kulcsát. Az anyag, az eszközök mellett még vannak más szellemi motívumai is a nyomdászatnak. A változó és a fejlődő közlés megköveteli a maga jogait a nyomtatásban is. Amint általában a mozgató eszmék és szellemi áramlatok visszatükröződnek többé-kevésbé minden kor minden alkotásán. Így kiérezzük a rokokó könyvből, annak bársonyos metszeteiből, aranyozott lapszéleiből és csipkésen mustrázott kötéséből korának pompakedvelő, pazarló és színpadias irányát. Az empirénál viszont a nagy császárságok és királyságok bukásával az egyszerűséghez való visszatérés következett be a társadalomban, az öltözködésben és a könyvben is. Vékony vonalkeretek, takarékos címlapok, szigorú szedéstestek divatját hozta meg ez az idő. — A mai nyomdászat is bizonyára a lüktető élet mai formája szerint fog kialakulni. Stílusának szellemi rúgót a bennünket környező világban fogjuk megtalálni. Egy tekintet a tizenharmadik század púderes és parfümös levegőjén át meggyőz erről. Akkor a naplopó előkelőség, mely nem ismert más célt az élvezetnél, vezetett a kulturában. S amint tevékenysége allg emelkedett túl a játékon és mulatságon, úgy művészetében is a díszítés volt a fő dolog. Korának stílusa nem lehetett más, mint könnyed, játékos és cifrázkodó. Ma a munkálkodó egyéneké a szellemi vezetés az egész világon; a henye, élvező aránytalanul kevésbé jut szőhöz a kulturában. Az életnek s annak megnyilvánuló szellemének homlokterében az intenzív munka és az időt kihasználó gép áll. Ebből az új keretből kell tehát táplálkoznia a nyomdászat új stílusának is. Könnyen olvasható, könnyen előállítható egyszerű műveké a jövő, nem pedig a túlterhes díszeket fáradtan vonszoló díszkiadásoké. Kis, ügyes fogású, világos elrendezésű, értelmesen tagolt nyomtatványokat kívánunk, amelyeknek díszit maga az elrendezés és az üdítő, de mérsékelt színek ad. — A szerkezetből adódó formákat a modern szem már szépek látja. Értelmi fogásokkal, elrendezési találmányokkal már a nyomdászati műben is képesek vagyunk gyönyörködtető hatásokat felidézni. Kétségkívül az érti meg korunk szavát legjobban, aki az iparművészetnek a szerkezeti elveken alapuló formanyelvét igyekszik kifejleszteni a nyomtatásban is. Ezt nem szabad úgy érteni, mintha a célszerű már önmagában véve is egyenlő volna a művésziével, mert a síkban elhelyezett nyomdászati szerkezeti forma is megköveteli a méreteknak arányosságát, a színeknek összhangzását egy egységes hatás érdekében. De tény az, hogy a kifejezett célban benne van a szépek egyik legközvetlenebb ható ereje: az igazság. Ez az alap, amin a modern nyomdász-esztétikának is fejlődnie kell, csak úgy lesz képes új eredményekhez jutni, ha az anyagának és eszközeinek különféleségéből olyan egységet szerkeszt össze, melyen rajt van a szerkezet szellemének kifejezője is. Csak ily elvek szerint bontakozhatik ki a szín és forma teljes díszítőképessége a maga dekoratív korlátai közt.

Egy kis elmefuttatás a nyomtató-festékekről.

(I.) Megelégedéssel konstatálható, hogy Magyarországon a nyomdaipar annyira fejlődött, hogy e téren már nem az utolsó helyet foglaljuk el a kultur-államok között. Hogy ez a fejlődés milyen hatással volt a nyomdászattal szorosan összefüggő, illetőleg a nyomdászati részére termelő iparágakra: legjobban mutatja az a tény, hogy Magyarországon immár négy nyomda-festékgyár van, melyek között a Budafokon csak néhány hónappal ezelőtt üzembe lépett Lorilleux-féle gyár Ausztria-Magyarországnak ez idő szerint legnagyobb festékgyára, mely nemcsak dörzsölésre, hanem száraz festékek, kence és hengeranyag gyártására is be van rendezve. Ez mindenesetre örvendetes haladás, mert hiszen a jövőben nem leszünk kénytelenek a külföldi festékgyárakat föltétlenül igénybe venni; nemzetgazdasági szempontból pedig üdvös, mert munkásaink az ipar fejlődése következtében itthon is könnyebben találhatnak megélhetést. A festékgyártás az egész világon rohamosan fejlődik, pedig ez az iparág csak a múlt század elején keletkezett. Mindaddig — minthogy a nyomdaipar általában nagyon kezdetleges volt — mindenki maga gyártotta a festéket. Ez abból állott, hogy vasedényekben lenolajat forraltak, s abba kormot kevertek. Hogy az ekkép gyártott festék nem volt valami ideális: az csak természetes, de hát jobbat nem is igényelt senki. Színes festékek pedig egyenesen a ritkaságok közé tartoztak. Mindössze csak a vörös cinóbért tartotta a régi könyvnyomtatás, s iniciáléknak meg kalendáriumi ünnepeknek nyomtatására használta azt. Csak mikor a múlt század tizes éveiben a gyorsajót föltalálták, kezdtek érezni a festékkészítés kezdetlegességét, és kezdtek törekedni arra, hogy ebben a dologban rendszert honosítsanak meg. Azt mondják, hogy az első festékgyárat angolok csinálták, minthogy az első gyorsajót is 1811-ben Angolországban kezdett működni. Tény azonban, hogy Franciaországban 1818-ban már volt festékgyár, amelyet Lorilleux Péter francia királyi nyomdász alapított Párizsban, s mely ma mint a világ legrégebb és legnagyobb festékgyára ismeretes.

A festékgyártás eleintén csak a fekete festék készítésére szorítkozott, mert semmiféle alap sem volt, amelyen elindulhattak volna a színes festékek készítése tekintetében. Pusztán kísérleteket tettek ama festékekkel, melyeket az akkori festőművészek, szobafestők és textilgyárosok használtak kép-, szoba- meg kelmefestésre. E festékek között akadtak olyanok, melyeket itt-ott föl lehetett használni színes nyomdafestékeknek. Csakhogy a gyorsajót fejlődése mind nagyobb igényeket támasztott a festékgyártással szemben, úgy hogy más, jobb és biztosabb források után kellett kutatni. És pedig olyan források után, melyek a színes nyomdafestékek megfelelő minőségét teljesen biztosíthatják. A festékgyárak megbízásából vegyészek kezdtek kutatni, hogy hol találhatnak olyan anyagokat, amelyek nyomdai festékek készítésére alkalmasak. Magától értetődik, hogy első sorban a természetben: a növényi, ásványi és állati világban kutattak, még pedig oly buzdogn és akkora alaposággal, amely lehetővé tette, hogy a festékgyártásban a vegyészet a mai magas színvonalára emelkedjék. Természetes, ha valami alkalmasnak ígérkező festékanyagot találtak, azt előbb alaposan ki kellett próbálni, hogy vajjon a gyakorlatban csakugyan be fog-e

majdan válni. Ezt a munkát ma a legnagyobb gondal végzik a festékgyár nevet igazán megérdemlő komoly, nagy vállalatok. A párizsi Lorilleux-féle festékgyárnak például olyan kísérleti nyomdája van, melyben az összes grafikai iparágak sokszorosító gépei megvannak. Vannak ott könyv-, kő-, bádogn-, réz- stb. nyomó-gépek, könyvkötő-prések, téglés sajtók stb., s a gyárból kikerülő festékeket az illető gépeken a maguk rendeltetése tekintetében alaposan kipróbálják.

Amióta a nyomdai festékek gyártásában bizonyos rendszer alakult ki, a festékgyárakban külön-külön ágazatokra oszlik a munka. Három ilyen munka-ágazatot különböztethetünk meg: 1. a száraz festékek gyártását, 2. a kencegyártást és dörzsölést, s 3. a hengeranyag főzését és a hengeranyagot öntését.

A festékgyárak az ujkori vegyészeti technika szerint a száraz festékeket két csoportba osztják: az egyik csoportba a szerves, azaz ásványi anyagokból nyert festékeket, míg a másikba a szerves, vagyis a növény- és állatvilágból nyert festékeket sorozva. Ezt a két csoportot külön-külön ismét két osztályra osztják: egyikbe sorozva a természetes úton nyert, a másikba pedig a mesterséges úton előállított festéket. A szerves, természetes úton nyert festékek felölelik mindama földfestékeket, melyeket az anyatermészet szolgáltat, s melyekkel a festékgyáraknak csak annyi dolguk van, hogy a fölösleges, káros anyagoktól megtisztítják, megmossák, finomra megőrlik. A földfestékek között azonban nagyon sok olyan van, amely könyv- és könyvnyomdai célokra egyáltalán nem alkalmas. Mindössze az úgynevezett sienai föld (terra di Siena), okkersárga stb. néven ismert sárga és barna festékeket sikerült eddig használhatóvá tenni. De míg a vegyileg jól földolgozott földfestékek, mint az okkersárga, szeptabarna, mahagonibarna, sienai föld stb. kő- meg réznyomáshoz általában használhatók, addig a tipográfiában csakis nagy, kompakt betűk nyomtatásakor érvényesülnék megfelelően, mert a finom kis betűk és körzetek üregeiben, valamint a klisék raszterjeiben lerakódnak és piszkítanak. Finom klisék nyomtatásához sohasem tanácsos földfestékeket használni; e célra a vegyészeti technika a barna lakkokat ajánlja. — Az ásványi eredetű festékek abban különböznek a földfestékektől, hogy mesterséges úton állíthatnak elő. Az ólomtartalmú festékek, mint például a kremsi fehér festék, valamint a különféle krómsárgák, a milori-kék, krómzöld, selymezöld stb. az ásványfestékek kategóriájába tartoznak. A régi idők óta ismert valódi cinóber szintén ásványfesték. Az a kádmiumsárga is, amely szintartóssága miatt közkedveltségű; tovább a cinkfestékek, mint a cinksárga, cinkfehér stb. Ez utóbbiak előnye az ólomfestékekkel szemben, hogy kén tartalmú levegőben is megtartják eredeti színüket. Sokszor maga a papiros is kén tartalmú, ami által az ólomfestékek elsötétülnek, piszkossá válnak rajta. A kobaltkék is ásványfesték, s a szintartóssága közismert; ezért nagy ára ellenére is sürűn használják, főleg értékpapirosok nyomtatásakor. Vannak még vastartalmú ásványfestékek, mint a milori-kék, a párizsi meg berlini kék, az acéllék stb.

Ezzel már körülbelül ki is merítettük a szerves festékek tárházát, s a szerves festékekhez értünk, amelyeknek rövidre fogott megismertetését azonban jövő füzetünkre hagyjuk. — r — ő.

Könyvismertetés és egyéb apró közlemények.

Mesterszedő szaktársainknak különös figyelmükbe ajánljuk a 20. oldalon közölt pályázati hirdetést.

Kalendáriumok meg üdvözlő-kártyák.

Régi szokásához híven, a sokszorosító iparosok egy része ujév táján ismét kalendáriumokkal és üdvözlő-kártyákkal kedveskedett üzletfeleinek s ismerőseinek. E nyomtatványokra a dolog természeténél fogva általában nagyobb gondot fordítottak, sőt némely könyvnyomtató valósággal erőpróbát akart velük produkálni. Ez oknál fogva mi is kiterjeszkedünk egy kissé a kezünkbe került naptárak és üdvözlő-kártyák ismertetésére. Kezdjük mindjárt a *kalendáriumokkal*:

Az *Athenaeum* naptárja csinos kromolitográfiai munka, s méltán becsületére válik e hatalmas műintézetnek. Művészeti és technikai tekintetben egyaránt rendkívül nagy gondot fordítottak a megcsinálására.

Blandl János mohácsi könyvnyomató közepes formátumú fali naptárt készített. Síkban föloldott architektónikus dísz három egyenlő részre osztja a papíros fölületét; középpütt van a cégszöveg és a bélyegilletéki táblázat, jobbról és balról pedig hathónapos csoportokban a naptári rész. A szöveg jól olvasható ciceró betűkből van szedve; a nyomtatás szép tiszta.

Frankl és Popper jóhíru budapesti könyvkötészet celluloid-hátlapos tömbnaptárral kedveskedett üzletfeleinek. Felső részén pompás celluloid-dombornyomatot látunk, ami már egymagában is kiváló bizonyítéka a cég széltében elismert technikai képességeinek.

A *Grafikai Intézet és Számlakönyvek Gyára R.-T.* igen szép kromolitografikus tömbnaptárt küldött szét. Különösen technikai tekintetben igen jól sikerült ez a kalendárium, s méltán sorakozik a korábbiak mellé.

Hamburger és Birkholz ismét jókora formátumú fali naptárt készített. A kromolitográfiai nyomtatású szép kalendárium fölsején van a csinos betűjű cégfőirat; ez alatt nőalakot látunk, kezében homokórával. A kalendáriumi rész kétoldalt van elhelyezve, legalul pedig a bélyegilletéki tábla talált helyet. Az egész kalendáriumot a skrupulózitásig menő technikai pontosság és értelmes könyvmői munka jellemzik.

Hornpánszkyék naptáráról a 11. oldalon szólunk.

Kaszás Sándor szekszárdi könyvnyomató tömbnaptárt készített. Pislogó gyertyavilágnál dülledt-szemű inasgyerek olvassa rajta a Szekszárdi Ujságot. A cég neve szabadon van elhelyezve fölül; apró reklámszöveg van ezenkívül a gyerek lába alatti kasztában.

Kertész József régi jóhíru könyvnyomatója megint szép tömbnaptárt készített. A jónátású képnymot alatt van elhelyezve a széles formátumú, csinos fődőlappal ellátott tömb. Az egész kalendáriumnak igazán minden tekintetben jó és mintaszerű a nyomtatása.

Kner Izidor gyomai könyvnyomató-mester két kalendáriumot csinált. Az egyik rendes formátumú előjegyzési naptár a Gyomárról ismert izléses és gondos kiállításban. Praktikusságát fokozza, hogy a tömbtől jobbra-balra az egész évre szóló kalendáriumot is elhelyezték rajta. — A fali naptár viszonylag óriási méretű: több mint egy méter széles. Ami a kiállítását illeti, túlzás nélkül mondhatjuk, hogy ennél jobb és praktikusabb irodaí fali naptárt életünkben még nem láttunk. Sem Magyarországon, sem a külföldön. A hónapok szövege az úgynevezett keskeny rúna-

betűk textus-fokozatából van megszedve, amivel egyrészt elkerülték a sok nehezen érthető rövidítést, másrészt pedig az olvashatóság megtartása mellett dekoratív hatásúvá tették a szöveget. A hónapoknak közét borostyánszöllő- és babérdísz tölti ki; ez alatt pedig alapnyomat van, amelynek regisztere a nagy formátumhoz képest bámulatos pontosságú. Őszintén üdvözljük a derék gyomai principális Imre fiát ezért a mesteri munkájáért, amellyel nézetünk szerint végérvényesen megalapította a nyomdász hírért-nevért.

Lorilleux Ch. és Társa budapesti festékgyára remek háromszínyomatot küldött szét üzletfeleinek. A nyomtatás Jacquet G. festménye után készült; mandolinon játszó szép nőalakot ábrázol, s szépségével kitünő reklámjával szolgál a gyár trikómiai és aranyszínű festékeinek. A kis tömbnaptárt a margón helyezték el.

A *Márkus-nyomda* szép tömbnaptárjának háttere megegyezik a tavalyival. Ez is, valamint a kiváló gondolat készült tömb is figyelemre méltó, szép munka.

A *Pallas-nyomda* a tavalyihoz hasonlóan íróasztalra való kicsiny előjegyzési naptárt csinált. A naptár borító-lapja kétszínynyomatásos, magyar-stílusos dísszel és jól elrendezett szöveggel. A színhatás kitünő.

A *Pénzintézeti és Irodai Felszerelések Műintézete R.-T.* tömbnaptárának háttere litográfiai munka, a tömböt fődő pompás fődőlapot pedig könyvnyomdai úton állították elő. A tömb bensejében is meglátszik a szedőnek pontosságra s praktikusságra törekvése.

A *Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság* naptáráról nem igen szólhatunk, mert folyóiratunk köztudomásulg bizonyos konnexusban van ezzel a vállalattal. Az igazságnak megfelelőleg tartozunk azonban annak kijelentésével, hogy mindenütt igen elismerőleg nyilatkoztak a naptárról, s általában a legsikerültebbek közé tartozónak mondják. — Az irodai használatra szánt nagy alakú tömbnaptár blokkján hatalmas számokat látunk; a tömb fölött van az izléses kompozíciójú és szép színezésű cím, jobbra-balra hathónapos elosztással az egész esztendőre szóló naptári rész, e mögött pedig jó hatású margaréta-virágdísz.

A *Posner-nyomda* kicsiny tömbnaptárja egyszerű és elegáns. Az egész naptár félbörkötéses üzleti könyvnek a tábláját imitálja. Az alap drap-színű boríték-papíros, a sarkok, a gerinc-léc meg a címke chagrin-papírosból vannak kivánc a sz alapra ráragasztva.

Révai és Salamon könyvnyomdájá előjegyzési naptárának tábláján ugyanazt az inasgyereket látjuk, mint a szekszárdi Kaszás-nyomda naptárán, de hasonlíthatatlanul jobban megrajzolja és nyomtatva, meg aztán azzal a különbséggel is, hogy Révaiék inasgyereke nem Szekszárdi Ujságot, hanem »Jegyzék-Napló«-t olvas. Azt hisszük, hogy a Kaszás-féle tábla gyöngye Mäser-lemezés plágiuma a Révaiék naptárának.

A *Világosság Könyvnyomda R.-T.* előjegyzési naptárának felső részén pompás domború nyomatot látunk: vashengerléssel foglalkozó munkások csoportját munka közben. A maga nemében igen szép domború nyomat hatását még fokozza az aerográfval való gyöngéd színezés. A tömböt borító lap szedése meg két-színes nyomtatása egyszerű és kifogástalan.

Ily. Weinwurm Antal és Társa fotocinkográfiai műintézete igen csinos úgynevezett egytetemes naptárt küldött üzletfeleinek, amelyen napi, heti és havi tömb van, köröskörül pedig oszloposan az egész évi naptár.

Üdvözlő-kártyát szép számmal kaptunk az idén, s némelyiken már meg is látszik a *Czakó Elemér dr.* vezette tanműhelyi rajzoktatásnak játékos hatása.

Ifj. Aigner Antal sötétszürke papírosra négy színben nyomtatta vonalakkal s négyzetekkel dekorált kártyáját. *Appelt József* gyomai szaktársunk meglepően csinos üdvözlő-lapja vászonpapírosra nyomtatott három színnel. Főül nagy nyomdász-sas van rajta; a formátumon függőleges irányban dekoratív pontokból összerakott sötétzöld vonaldísz fut végig; a kasztéba foglalt szöveg meg az évszám vörösbarna. *Bárány Nándor* pompás kis dekoratív rajzot küldött; sflusa magyar, van rajta zenitén levő nap is, meg madár is, természetesen erős stilizálásban. *Becker István* aranyszínű léniákkal meg fehér s fekete foltokkal vette körül zöld papírosra feketén nyomtatott üdvözlőt. *Blandi Károly* domborított kártyáján az évszám és az üdvözlő kóthatásúan van elrendezve. *Deák A. s Keszler Vilmos* közös kis kártyáját léniákkal és háromszögekkel, valamint Mäser-vésetes tónussal díszítették, s három színben nyomtatták. *Dukay Károly* üdvözlő-lapja szürke-tónusos; zöld levélkoszorú, szöveges fehér kaszeta és jókora művészjelvény az ismertető jelei. *Fekete Béla* csinos kártyáján síkban rajzolt negatív képű festékező labdákat látunk. *Honig F.* sötétszürke papírosra nyomtatta vasok aranydíszsel körített üdvözlőt. Ez a lap egyszerűsége mellett is egyike a legcsinosabbaknak. *Kaszás Sándor* üdvözlő-lapja három színben készült világos-szürke papírosra. Az évszám meg a jó kívánság gyümölcskoszorún belül van elhelyezve; ezt mérőleges irányú vonaldísz köti össze az alsó és felső szöveges kasztékkal. *Kner Izidor* szép kártyáján egy az Imre fia által tervezett kétszínnyomatásos magyaros keretdíszet látunk. Ezen belül homloklécképpen alkalmazott géniusz vagyon, majd pedig kellő elhatárolás után az üdvözlő szövege következik. *Kun Mihály* architektonikus magyaros díszre helyezett órát és e fölött kukorékoló kakast vésett lino-leumba, s az eredeti, ötletes kidolgozású kártyához ugyanolyan sflusban borítékot is csinált. *Lackenbach Artúr* kártyájának a fölkelő nap meg egy kék keretvonal a dísz. *Laupál Antal* és *Schmiedt Rudolf* közös kártyája nagy alakú; fölül vonalszerkezet közegette a jó kívánsággal, alul jókora pajzsban elhelyezett évszámmal meg művész-emblémával. A háttér Mäser-alapjába kétféjű nyomdász-sas vagyon vésvé. *Mihály Sámuel* debreceni könyvnyomtató hirdetésoszlopot szedett a négy színben nyomtatott üdvözlő-lapjára. *Mitterszky József* hosszúkas kártyája kétszínnyomatásos. Köröskörül vastag keretdísz, alul erősen stilizált virágbokor. *Müller Antal* üdvözlő-lapján egymásra rakott síkokat, kicsiny kéziszajtos vignettát és iriszyomatásos vonalakat látunk. *Müller Sándor* saját arcképével ékesítette vonaljátékban bővelkedő üdvözlő-lapját. A *Nagyenvedei Papírárúgyár R.-T. személynézet* arany- meg piros-nyomatásos szép kártyát küldött. *Prüner Arnold* és *Bauer Henrik* közös kártyáján az üdvözlő aranynyomatásos fekete alapon; zöld pontsorozatok ágaznak ki innen a levélboríték hajtásának megfelelően. *Schlesinger Gyula* függőleges vonaldíszsel és két tónussal ellátott kártyát küldött Szekszárdról. *Smolka Szaniszló* háromosztatú, zöld-papírosos üdvözlő-lapján a szöveg sötétzöld, a dísz ezüstsín. *Spitz Adolf* fehér kartonra sötétzöld színnel nyomtatott üdvözlőt rózsaszín alapú dombornyomatásos keret fogja körül. *Szabó István II.* rajzot küldött. Pénztári ablak előtt ácsorgó alakot ábrázol.

Szauer Adolf kártyáján szétszórt figurális s növényi dísz a legfő ornamentum. A »buék« fölszögezett kis táblán van elhelyezve. *Sulyok Ferenc* zöld lombdíszsel támasztotta alá az üdvözlő vörösbarnán nyomtatott szövegét. Az egészet belül vékonyabb zöld vonal, kívül vastagabb vörös dísz köríti. *Todorescu Vazul* üdvözlő-lapján érdekesen stilizált nyomdász-sast látunk. *Vas József* aszódi nyomdafőnök kártyáján modern levél- meg virágdísz tűnik a szemünkbe. *Venkovits Károly* szép lapjának a felső részén kedves női képet mutató vignetta van, arany háttérrel és zöld levéldíszsel. *Ifj. Weinwurm Antal* és *Tarsa Jóhírű* cinkográfiajának üdvözlő-lapja kék-nyomatásos, arany vonalkezezetéssel. A *boroszlói szakkör* három színben nyomtatta a maga pompás üdvözlő-kártyáját.

Dóczi Sámuel dr.: Iparoskáté 1909-re.

Az Iparoskáténak most megjelent kötete rendkívül praktikus érzéssel váltja be azt a hasznos programot, amelyet most két éve beköszöntőjében vallott. Gelléri Mór a kisipar technikai fejlesztéséről, Soltész Adolf dr. az ipari szövetkezetekről írt egy-egy tanulságos megvilágítást; ezt az állami gépsegítségéről szóló kimerítő tájékoztatás követi. Azután abban a kérdésben ad a káté tanácsot, hogy miképp biztosíthatja az iparos követelését a kezébe került ingóságoknak, illetőleg az elkészített munkának visszatartásával. Gerster Miklós az ipari gépekkel járó veszedelmeket és az ezekről való óvakodást teszi megbeszélés tárgyává, az erre következő cikk pedig tizenegy Iparág-beli műhelynek berendezéséről s költségszámításáról ad fölvilágosítást. A szabadalmi dolgokról Kelemen István írt beható ismertetést. Azt a sok kétséget, amit az okmánybélyeg kötelező használata okoz, Szemethy Károly cikke igyekszik eloszlatni. Hét oldalon keresztül számtani és mértani táblázatokat közöl aztán az Iparoskáté, majd Róna Lajos cikke következik arról, hogy mit kell a modern iparosnak olvasnia. Igen értékes része a káténak az ipari közigazgatási döntvénytár, amely az eddig kiadott, de sehol sem közölt miniszteri iparügyi határozatokat kivonatolja, valamint az a tizenkét oldalnyi cikkely is, amelyben a magyar bíróságok által ipari perekben hozott ítéletek vannak ismertetve. Egy Forrai Oszkártól való cikkben a váltókiállítás dolga, a Rácz Lajos dr.-tól valóban pedig az üzletalapítás és műhelynyitás dolgai vannak népszerűen megírva. A cikkeket sorozatát az új végrehajtási törvényről s az országos ipartanács ügyviteli szabályzatáról közölt ismertetés zárja be. A tartalomnak második, szintén értékes része az a teljes iparügyi címtár, mely az egész kereskedelmi minisztériumnak és az alája tartozó összes hatóságoknak, hivataloknak és intézeteknek ügybeosztását és személynézetét közli. Ennek az iparügyi címtárnak egyik különálló, igen praktikus része az, mely a törvény alapján és a társadalmi alapon létesült érdekképviseleteket foglalja össze, s az iparkamarákat, ipartestületeket és munkaadószövetségeket pontos címeikkel közli. A mű megrendelhető 4 kor.-ért Hajós-u. 9. sz. a.

Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

A Magyar Iparművészet 1908. évi folyamának utolsó (kilencedik) füzeté most jelent meg gazdag tartalommal. Lyka Károly a székes főváros iparrajziskoláját, Margitay Ernő a Műhely kiállítását ismertet benne, Csizik Gyula a kerámiáról és üvegművészetéről ír, a

gondosan szerkesztett rovatok pedig az iparművészet újabb mozgalmairól számolnak be. A füzet képei az iparrajziskolában újabban készült iparművészeti terveket és munkákat, továbbá Nádler Róbertnek rajzait és terveit ábrázolják. Különösen figyelemre méltó az iparrajziskola szövőipari műhelyében Rippl-Rónai József terve után készült remek gobelinnek színes reprodukciója. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak 10 korona tagsági díj ellenében illetményként jár; előfizetési ára ugyanannyi. Ajánljuk minden nyomdász figyelmébe.

A Grafikus Művezetők Egyesületéből.

Ez az egyesület a legutóbbi ülésén kimondotta, hogy pályázatot hirdet *könyvjegyrajzra*, még pedig a következő feltételek mellett: 1. A könyvjegy (ex-libris) nem csupán az egyesület tulajdonát képező könyvek jelölésére, de kiváltképpen a hivatalos levelezőlap első baloldalán lesz alkalmazva. Mint ilyennek tartalmilag jelképeznie kell a »grafikus« szóban összefoglalható iparágakat (könyv- és könyvnyomda, cinkográfia, könyvkötészet), s lehetőség szerint a magyar jelleg kidomborodjék rajta. 2. A könyvjegy vonalas rajzzal és fehér papíron, fekete festékkel készíthető. 3. A rajz alakja úgy tervezendő, hogy a cinkográfiai reprodukálásnál nyolc centiméter magasság s öt centiméter szélesség megtartható legyen. 4. A rajzon, ezzel összefüggésben, jól olvasható betűkkel ezt a föliratot kell alkalmazni: »Grafikus Művezetők Egyesülete«. 5. Csak a könyv- és könyvnyomdáiban, cinkográfiai intézetekben és könyvkötészetekben állandóan alkalmazottak pályázhatnak. 6. A pályázat titkos s a rajzhoz jelíges levél melléklendő. 7. A pályadíj ötven korona. 8. Pályabírárság a Grafikus Művezetők Egyesületének választmányá által összeállított bizottság. 9. A pályaművek 1909 március 1-ig a Grafikus Művezetők Egyesülete címére küldendők. 10. Az egyesület föntartja magának a jogot, hogy a pályadíjat nem nyert rajzokat is leközölhesse egy budapesti szakfolyóiratban.

Az ipartestületek az új ipartörvényről.

Az ipartestületek országos szövetsége tavaly november elején országos értekezletre hívta össze az összes hazai ipartestületeket az új törvény tervezetének tárgyalása végett. Az értekezleten úgyszólván valamennyi magyar ipartestület, az iparkamarák nagyobb része, sok ipari egyesület stb. vett részt. Az értekezletnek gyorsírói följegyzések alapján készült naplója, mely az összes referátumokat, a teljes vitát és az elfogadott határozati javaslatokat szó szerint tartalmazza, most jelent meg. A napló hetvenhat oldalra terjed.

Kollányi Ferenc: Magyar Könyvszemle.

A Nemzeti Múzeum könyvtára Kollányi Ferencről szerkesztett kitünő folyóiratának 1908. évi negyedik füzeté jelent meg a minap. Tartalma dús és változatos. Gulyás Pál dr. a bibliográfiai rendszerekről kezdett meg benne érdekes tanulmányt, Császár Elemér dr. pedig néhai Kisfaludy Sándor könyvtárát ismerteti. Kereszty István terjedelmes és érdekes dolgozatának címe: »A zene irodalma a könyvtárban«. Bibliográfiai érdekű jelentések, a könyvtárral kapcsolatos újabb munkák érdekes és alapos méltatása, apróbb szakközlemények stb. egészítik még ki a rendkívül tartalmas évnegyedes folyóirat e füzetének az anyagát.

A katolikus iskolás könyvek kiállítása.

Vaszary Kolozs hercegprimás utasította az Országos Katolikus Iskolaügyi Tanács tankönyvvizsgáló bizottságát, hogy az iskolakönyvek engedelmzésénél föltétlenül figyelemmel legyen azokra a kívánalmakra, amelyeket a könyvek külső kiállítására vonatkozóan az Idevágó miniszteri rendelet megkövetel. Legelső követelmény a jóminőségű papiros használata. Igen fontos a szem egészségügyi követelményei tekintetéből a könyvek nyomtatása. E tekintetben általános elv, hogy az elemi népiskolai könyvek megfelelő sortávolsággal, ciceró betűvel nyomtatandók, a felsőbb iskolák könyvei pedig garmond betűvel, helyenkint borgisszal, de a petit betűnek lehető mellőzésével és semmiesetre sem petittel kompressz szedésben. Káros a szemre a halovány nyomdafesték és kopott betűk használata. A középiskolai iskolakönyvek ára nyomtatott ívenként tizenhat fillérenél, az illusztrált műveké húsz fillérenél ne legyen nagyobb, a népiskolai könyvek ára pedig ennél is kevesebb legyen. Végül, hogy a tanuló a jó rendhez s izléshez szokjék, óhajtandó, hogy minden iskolakönyv bekötve jöjjön forgalomba.

Kner Imre könyve a színharmóniáról.

Idei Évkönyvünknek talán legnagyobb értékű dolgozata az, amelyet Kner Imre írt a színharmóniáról. Szerző ezt a fontos tárgyat illetőleg olyan alapos és mindamelllett egyszerű és könnyen érthető útbaigazítást ad a nyomdász-embereknek, hogy az a mi mostani színedvelő korszakunkban szinte megbecsülhetetlen. A nagy előtanulmányokat igénylő, elvont és nehezen érthető színelméletek részletesebb taglalása helyett a praktikus életben rögtönösen értékesíthető gyakorlatias dolgokra helyezi a fő súlyt, s mondanivalóit beszédes példákkal támogatja. — Évkönyvünk e nagy-értékű cikke különnyomatban is megjelent, még pedig olyan kiállítással, ami maga is kész bizonyítéka annak a korábbi állításunknak, hogy Magyarország a könyvnyomtatók közül eddig Kner Imre foglalkozott a legalaposabban és legsikeresebben a színharmónia és színes nyomtatás szövevényes kérdéseivel. A harminckét szövegdalra terjedő könyv chamois-színű vastag, bordázott papirosra van nyomtatva, s így maga a jól sikerült nyomtatás is okvetlenül mesteri munka számba vehető. Mindegyik oldalra jól összekomponált vörösbarnás színű dekoratív keretet látunk, ami szinte monumentális hatásúvá teszi a könyv szövegrészét. Kitünően van megoldva a fejezetek elválasztásának a kérdése is. Hogy az úgynevezett »spitz-kolumnák« meg ne bonthassák a szövegrész egységességét: szerző mellőzte ezeket, s a vörösbarna keret varratából keresztben kifutó lénia-kombinációval és erős iniciáléval jelezte a fejezetek végét, illetőleg kezdetét. A szövegrész utolsó kolumnájá háromszög-alakban fejeződik be, a végén kis vignettával. Igen hatásos a borító-lap is. Bordó-papiros, rajta ugyanazzal a kerettel, ami a szövegdalakat díszíti, de természetesen más színű nyomtatásban és pontos regiszterű alappal ellátva. A könyv pompás mellékletei közül ötöt ismernek olvasóink, azokat tudniillik, amelyek az idei Évkönyvben is megjelentek. A hatodikról is elmondhatjuk, hogy kitünő a maga nemében. A kontraszt-jelenségeket mutatja be meggyőző módon. Vörös mezőben van például vastagvonalas fekete kereszt-kompozíció. Ha az egészet selyempapírossal leborítjuk, úgy az utóbbin

a fekete kereszt helyett zöldet látunk. E jelenségek után még egyéb színtani tünetenyeket is mutat be a jeles szerző, aki e munkájával igazán nagy szolgálatot tett a magyar nyomdászati szakirodalom ügyének.

Krausz Soma új formazáró készüléke.

Egy hozzánk beküldött prospektus megerősíti az eddig csak hallomás után és csak szűkebb körben elterjedt hírt, hogy zseniális kollégánk *Krausz Soma* egy fényes jövőjű formazáró készülékkel lépett a föltalálók sorába. Minthogy e nagyjelentőségű dologgal jövő számunkban behatóbban óhajunk foglalkozni: ezúttal csak regisztráljuk a tényt, előre is fölhíván szaktársaink figyelmét jövő füzetbeli ismertetésünkre.

Gyakorlatias ujesztendei megemlékezés.

Goldstein Adolf jóhírű grafikai szaküzlete igen gyakorlatias újévi megemlékezést küldött szét üzleifeleinek: egy fémből készült sormérőt, mely két oldalán ciceró, garmond, borgisz, petit és nonpareille sorok mérésére alkalmas és mindennapos gyakorlatunkban kitűnően használható; mérőképesége hatvan ciceróig.

A miskolci nyomdászok táncmulatsága.

Igen izléses kiállítású, a miskolci Szelényi-nyomdában készült meghívót kaptunk, amellyel miskolci szaktársaink bejelentik, hogy február 6-ikán könyvtárunk javára kabaré-előadásokkal kapcsolatos táncmulatságot rendeznek. A kabaré-műsor igen változatos és jó.

Nagy nemzetközi rajzoktatási kiállítás.

Az Országos Iparművészeti Múzeum igazgatósága kiállítást rendez a múzeum palotájának hatalmas üvegcarnokában, mely az angol, a francia s az amerikai ipari rajzoktatás módszerét és működésének eredményét tárja föl. Huszonnégy angol, nyolc francia ipari iskola és egy amerikai rajztanárképző intézet vesz részt benne, tervekkel, rajztanítási mintákkal, hízmással, szőttesekkel, fém-, zománc-, ékszer-, kerámiai munkákkal, fafaragással, bútorokkal, könyvkötéssel és grafikai alkotásokkal. A kiállítás belátást enged az iparművészet terén ötven év óta vezető Anglia belső műhelyébe. A kiállítást hétfőn, január hó 25-ikén nyílt meg, s február közepéig lesz látogatható, még pedig naponkint délelőtt 9—1-ig és délután 4—7-ig, természetesen díjtalanul. — A kiállítást a tanműhely hallgatói *Czakó Elemér dr.* úr szíves kalauzolása mellett a megnyitást megelőzőleg tekintették meg, s határozottan állíthatjuk, hogy igen sok tanulságos dolgot lehet ott látni, mely úgy a tervezésre, mint a díszítésre nézve fölhasználható, s irányító lehet a nyomdászat jövőjében. Minden szaktársnak ajánljuk a kiállítás alapos megtekintését. *Stalla M.*

A szombathelyi nyomtatvány-kiállítás.

A Könyvnyomdászok Szakköre és a Tanműhely vezetősége szép sikerű nyomtatványkiállítást rendeztek a múlt hónapban Szombathelyen. A három napra terjedő kiállítás helyiségéül a megyeháza szolgált, s a szépszámú kiállított nyomtatvány izléses elrendezése *Batizfalvy Lajosnak*, a Vasvármegye Nyomdavállalat faktorának szépérzékét dicsérte. A megyeház kapujához *Takács Sándor* kollégánk hatalmas olaj-

festésű plakátját állították, mely fennen hirdette a nyomdászok városunkban eddig példátlan kiállítását.

December 6-ikán délelőtt 10 órakor *Winternitz Soma* szaktárs nyitotta meg a kiállítást nagy számú érdeklődő jelenlétében. Melegen méltatta a kiállítás ipari és kulturális jelentőségét, s szép szavakkal mondott köszönetet mindazoknak, akik az ügy érdekében szívesek voltak közreműködni. Utána *Fekete Béla*, a budapesti Károlyi-nyomda mesterszedője tartott fölolvasást »A könyvnyomtatás és a rajz« címen. A jelen voltak mindvégig feszült érdeklődéssel hallgatták a tartalmas és nagyon tanulságos fölolvasást.

Délután 5 órakor *Czakó Elemér dr.*, az Iparművészeti Múzeum öre a könyv szépségéről tartott pompás előadást. Előadását vetített képek illusztrálták. Itt mondunk köszönetet *Czakó Elemér dr.* úrnak és *Fekete Béla* szaktársnak szíves közreműködésükért.

A kiállításon az összes szombathelyi nyomdavállalatok részt vettek a Szele és Breiffeld cég kivételével.

A bejáratától balra az *Egyházmegyei Nyomda* csoportja volt látható. A gyűjtemény többnyire régebbi nyomtatványokat tartalmazott izléses és szakszerű elrendezésben. Valamivel újabb dolgok voltak *Löwy Gusztáv* nyomdájának csoportjában. *Gábrriel Ágoston* nyomdájának csoportjában is nagyon sok modern nyomtatvány volt látható. A *Vasvármegye Nyomdavállalat* is igen szép kollekcióval vett részt a kiállításon. Külön csoportban voltak kiállítva ama nyomtatványok, amelyeket *Batizfalvy Lajos* készített részben a Vasvármegye Nyomdavállalatnál, részben a vezetése alatt volt egyéb nyomdáknak. Ezek között sok szép darabbal szerepelt az Angermayer-féle pozsonyi és a Romwalter-féle soproni nyomdavállalat.

A maga nemében is elsőrangú gyűjtemény volt az *Iparművészeti Iskola* több nagy csoportja. Inkább csak a szakembereket érdeklő, de érdekes és tanulságos volt a kényvdíszeknek, címlapoknak, plakátoknak vázlataiból összeállított tekintélyes gyűjtemény.

A szombathelyi székes káptalan és szeminarium, Vasvármegye levéltára és a Vasmegyei Kultur-Egyesület egy-egy szekrényben állított ki néhány értékes antik műremeket. Legértékesebbek ezek között a Kőszeg város tulajdonát képező ősnymtatványok.

Igen sok szép és izléses darabbal vonta magára a figyelmet a *Geist*-féle nyomdavállalat csoportja, melynek modernsége *Halász Ferdinánd* jó hírnevű szaktáráunkat dicséri. Különösen kitűnt egy a Grafikai Szemle számára készült címlap. A kiállított csoportban sikerült Mäser-lemez s fametszet is foglalt helyet.

Figyelemre méltó volt a Tóth-család tulajdonát képező antik nyomtatványok csoportja. — A karzat homlokzatát plakátnyomatványok díszítették, amelyek részben a *Geist*-féle nyomdából, részben pedig a Vasvármegye Nyomdavállalattól kerültek ki. Lenn, a terem falán is volt néhány plakát. *Cziczser Ferenc.*

A mindennapi sajtó Észak-Amerikában.

Az amerikai sajtónak az elsőségre és eredetiségre való törekvése teszi érthetővé az utóbbi években nekiindult szédületes fejlődését. Alig néhány esztendővel ezelőtt az időszaki sajtótermékek terén Németország állott első helyen mintegy hateraz lapjával és folyóiratával, amelyek közül körülbelül nyolcszáz jelent meg naponkint. Ezt a rekordot azóta az Egyesült Államok sajtóirodalma messzire fölülmulta, amennyiben az Unióban a napi lapok száma meghaladja a kétezret. És ezek a lapok majdnem kivétel nélkül

rengeteg terjedelmes kiadványokkal jelennek meg olvasóközönségük szórakoztatására. Statisztikai táblázatok szerint az amerikai sajtó ingatlanaiban körülbelül egy milliárd fekszik, s az anyagi kiadásainak összege évenként meghaladja a 250 millió koronát.

Falk-Várad: Ország-Világ Almanachja.

Pompás kötésű, minden tekintetben figyelmet érdemlő szépirodalmi munka hagyta el a sajtót. A címe: »Ország-Világ Almanachja«, s irodalmunk két kitűnősége: *Várad Antal dr.* és *Falk Zsigmond dr.* volt a szerkesztője. Szépirodink legjobbjai voltak segítők a könyv megcsinálásában, közöttük Ábrányi Emil, Ambrus Zoltán, Bródy Sándor, Endrődi Sándor, Gyulai Pál, Herczeg Ferenc, Jakab Ödön, Kóbor Tamás, Kozma Andor, Lovik Károly, Molnár Ferenc, Móra István, Mikszáth Kálmán, Sz. Nogáll Janka, Pekár Gyula, Sas Ede, Szomaházy István, Tábori Róbert, Thury Zoltán, Vértesi Arnold, Zöldi Márton stb. stb. Az odaadó együttműködésnek eredménye az a maga nemében ritka becsű Almanach, amely méltó

dísz lehet minden művelt magyar család asztalának. Jól esik látnunk, hogy *Falk Zsigmond dr.*, akit utóvégre nyomdásznak is számíthatunk, mert hiszen a nyomdászatot serdülő korában jól megtanulta, s most a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájának az igazgatója: ilyen szép sikereket ért el szépirodalmi téren is a maga immár szépszámú munkáival. A könyv külső és belső kiállítása egyaránt szép. A kiválóan finom szépérzékű szerkesztő, *Falk Zsigmond dr.* utasításai nyomán Honti Nándor és Kovács Károly festőművészeink szép illusztrációkat és dekoratív könyvdíszet rajzoltak a kötethez. A könyv technikai kiállítása a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdáját dicséri; szédes és nyomtatása egyaránt kifogástalan Betűi szépek és jól olvashatók.

Szakkörünk farsangi nagy táncestélye.

Ezt az esztendőről-esztendőre kitűnően sikerülő táncmulatságot az idén február hó 13-án tartjuk meg a Gutenberg-Otthon nagytermében. Kezdeté esti 9 órakor lesz. Belépő-díj nemtagoknak 2 korona.

Jegyzőkönyvek s egyéb hivatalos közlemények.

Kedden, február 2-ikán délután a Szakkör tagjai megtekintik a budafoki Lorilleux-féle festékgyárat. Találkozás délután 2 órakor a budafoki villamos vasút kezdő állomásánál (Ferenc-József-híd, budai hidő).

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatakarék-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeket eszentül a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-azúkséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának 1909. évi január hó 24-én tartott üléséről.

Tárgy: a Grafikai Szemle januári számához beküldött melléletek elbírálása.

Jelen vannak: Pollák Simon I. alelnök, Wanko Vilmos II. titkár, Bauer Henrik, Fekete Béla, Müller Ignác, Prüner Arnold, Schornstein Jakob és Splitz Adolf.

Elnök a szakbizottság ülését megnyitja.

Wanko Vilmos átadja az e havi Grafikai Szemléhez beküldött kilenc mellékletet, melyek közül érdemleges elbírálás alá nyolc melléklet kerül.

Elnök a bírálat megejtésére kéri föl a szakbizottság tagjait, akik a mellékletek megtekintése után azokra a következő megjegyzéseket teszik:

1. A Pénzüntézet és Irodai felszerelések Műintézete R.-Társ. levélféjére: Általában jó hatású munka, de zavarólag hat a kurzív soroknak merev lénialkával való bekerítése; a kurzív sorok elejére s végére szedett lénialkák elmaradhattak volna. Nyomatása jó, színezése nem a legsikerültebb; sokkal jobb hatással lett volna, ha a sárga színben nyomtatott forma kékké, s viszont a kék színű sárga színben nyomtatott volna. Mindeme hibák dacára az őszhatás jó.

2. A Molnárok Lapja levélféjére: E levélféj őszhatása a helytelen s nem a legizlésebb színezés miatt nem jó. Azonkívül jelentősebb technikai hibák is fődözhetők fel a munkán, így a lénialkák egymáson való átbujtatása, az üres tér aránytalansága a telenyomatott fölültekhez viszonyítva.

3. Naptárfőzet: Aránytalan fölültebeosztása a szöveg rovására megy. Helytelen a merev lénia-szedésnek guirlande-dal való kom-

binálása; az alpból kivágott fölületet (a fejnél) mindenesetre le kellett volna zární egy lénialval. Színezése kifogástalan, nyomtatása jó.

4. Bassist-féle cégkártya: Ennél semmi gondot sem fordítottak a sorszedésre. Ez különben a többi mellékletek nagyobb részének is a legfő hibája. A cég túlságosan erős betűkkel van szedve, s túlságosan nagy helyet foglal el. Helytelen, hogy a groteszk betűfajhoz modern kurzív betűt szedtek. A díszítés túlságosan sok. Színezése nem izléses. Nyomatása jó.

5. Könyvboríték: Első rátekinésre látható, hogy a munkánál a keretre helyezte a fő súlyt a szedő, holott úton-útfélen hangoztatjuk, hogy a sorszedésre kell a fő súlyt helyezni. Ennél a címlapnál bizony áldozatul esett a szöveg a lénia-labirintusnak. Színezés és nyomtatás jó.

6. Újví üdvözlő-kártya: Gondosabb munkával a figyelemmel egész csinos üdvözlő-kártya lett volna a munkából; ha a papirosz válogatták volna össze a színeket: a hatás nem maradhatott volna el. A szedés hibája, hogy keskeny és széles betűfajtaikat keverték össze a szedő egy sorcsoportban. Az alap teljesen elmaradhatott volna, mert így a helytelenül rajzolt sugarak nagyban rontják a hatást. Az aranybronz abszolúte nem érvényesül a kártyán.

7. Beer és Gassmann féle cégkártya: Túl van halmozva lénialval. Lénialkának dombornyomatáson való átbujtatása helytelen dolog. Sorai nem adnak elég erős fölöt. Színezése kissé ríktó. Nyomatása jó.

8. Meghívó. Egyszerű munka, bár a túlságosan sok díszítés agyonnyomja a kevés szöveget.

A kilencedik melléklet — »Hadüzenet« — rajz lévén, a pályázaton részt nem vehet.

A szakbizottság a harminc-koronás díjat a Pénzüntézet és Irodai felszerelések R.-T. levélféjének ítéli oda.

Majoros és Szekulez kiskörös nyomdatulajdonosok szakkérdést nyújtottak be. A válaszadással Wanko Vilmos másodittkár bizatik meg.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

Meghívó a Szakkör rendes évi közgyűlésére.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1909. évi március hó 21-én, vasárnap délelőtt pontban 10 órakor, saját helyiségében (Budapest VIII., Sándor-tér 4. szám alatt, a Gutenberg-Otthon épületében) tartja meg rendes évi közgyűlését, melyre a Kör tagjait tisztelettel meghívja a választmány. A napi rend a következő: 1. titkári jelentés a Kör működéséről; 2. pénztáros jelentése a Kör pénzübeli ügyeiről; 3. ieltárosi jelentés; 4. három számvizsgáló választása; 5. két jegyzőkönyvhitelaltó választása; 6. szavazatszedő bizottság választása; 7. tisztviselő és a választmány újválasztása; 8. indítványok. — Alapszabályaink értelmében a

Bevétel.

Pénztári kimutatás 1908 december haváról.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Átzozi a múlt hóról			3876	27	Dec. 5-iki házi estély összkiadása ..	311	56		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	A Grafikai Szemle novemberi mellék-				
Gutenberg-szobor-alap			786	22	leteinek költségeire	101	04		
Ács-Mihály-alap			551	84	Szombathelyi és győri kiáll., fölolv.	90	40		
December 5-iki házi estély bevétele			324	80	Kolozsvári és temesvári szaktanf. ..	18	—		
Billard-pénzből május-decemberben			14	14	Novák L. szerk. tdíja 6 óra (Gr. Sz.)	84	—		
Tagsági járulékokban befolyt:					A Grafikai Szemle novemberi mel-				
Államnyomda	9	60			lékleteinek pályadíja	30	—		
A Nap	1	20			Folyóiratok előfizetése negyedévre	15	—		
Athenaeum	22	20			Nyugta, körlevél és memorandum ..	17	—		
Auer és Társa	2	40			Adminisztrációs kiadások helyben és				
Bagó-nyomda	3	—			vidéken	15	65		
Bercsényi-nyomda	3	—			Takarítás, világítás, 2 kulcs	14	34		
Berkovits-nyomda	1	80			Pénzbeszedők tiszteletdíjára	60	—	756	99
Budapesti Hírlap	10	20			Készpénz a hó végén			4761	49
Buschmann Ferenc	7	20			10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
Egyetemi nyomda	9	60			Gutenberg-szobor-alap			814	—
Egyesületi tisztviselők	9	60			Ács-Mihály-alap			571	48
Európa	5	40							
Fővárosi nyomda	4	20							
Franklin-Társulat	57	60							
Franklin-fiók	6	60							
Fried és Krakauer	2	40							
Galitzenstein	7	80							
Globus	11	40							
Grafikai Intézet	7	20							
Grosz A. és Társa	15	60							
Hamburger és Birkholz	5	40							
Hedvig Imre	3	—							
Hedvig Sándor	2	40							
Hornvánszky-nyomda	6	60							
Jóka-nyomda	2	40							
Kánitz-nyomda	6	—							
Károlyi-nyomda	1	20							
Kellner Ernő	9	—							
Kertész-nyomda	10	20							
Klein Vilmos	5	40							
Korvin Testvérek	4	20							
Községi nyomda	7	20							
Légrády Testvérek	12	—							
Löbl D. és Fia	5	40							
Magyar Hírlap	5	40							
Markovits és Garai	2	40							
Márkus Samu	14	40							
Máv. menetjegynyomda	—	—							
Minerva-nyomda	2	40							
Molnárók Lapja	4	20							
Müller-nyomda	6	—							
Nádas és Rákos	1	80							
Otthon-nyomda	1	20							
Pallas	25	20							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwarz	2	40							
Pátria	14	40							
Pazmaneum	2	40							
Pénzüntézetli nyomda	3	60							
Pester Lloyd	32	40							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	55	80							
Petőfi-nyomda	6	—							
Poaner Károly Lajos és Fia	23	40							
Radó Izor	2	40							
Révai és Salamon	3	60							
Rigler József Ede	7	20							
Rothberger és Weisz	1	80							
Rózsa Kálmán és Neje	10	80							
Schmidl-nyomda	4	20							
Stephaneum	9	60							
Székesfehérvári Házi Nyomda	22	20							
Szent-László-nyomda	7	80							
Thalia-nyomda	3	60							
Világosság-nyomda	25	80							
Weisz L. és F.	3	—							
Wodianer	23	40							
Wojtitz-nyomda	1	20							
Vidékről (részletezése a megelőző									
oldalon)	451	20							
Egyesektől (részletezése a megelőző									
oldalon)	136	20	1197	—				7003	96
A főpénztár kamataiból			106	27					
Az Ács-alap kamata			19	64					
A Gutenberg-alap kamata			27	78					
			7003	96					

közgyűlés határozatképességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges. Kérjük a Kőr t. tagjait, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban jelenjenek meg. Az alapszabályok 13. szakasza értelmében indítványok a közgyűlés előtt nyolc nappal nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól oly sürgős természetű indítvány képezhet kivételt, melynek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Az idényjegy használhatása házi estélyeken.

Figyelmeztetjük a házi estélyeinket látogató tagtársakat, hogy az idényjegyekkel csakis a tagok és a kíséretükben levő hölgyvendégek bocsáttatnak be. Az idényjegy másra át nem ruházható, s a vele való minden visszaélés az elvesztését vonja maga után.

Választmányi ülés 1908 január hó 15-én.

Elnök: *Tanay József.*

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Bozsik István* pénztáros, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Boros Dezsd* I. feltáros, *Busay Balázs*, *Enyed János*, *Goldberger Ármin*, *Morócz Jenő*, *Schorstein Jakab*, *Spitz Adolf* és *Stalla Márton* választmányi tagok. Távollmaradásukat igazolták: *Pollák Simon* I. alelnök, *Szeniczai Mihály* II. alelnök, *iff. Aigner Antal* I. titkár, *Becker István*, *Fekete Béla*, *Bárany Nándor*, *Gyöngyösi Sándor*, *Müller Ignác*, *Novitzky N. László* választmányi tagok, *Sarlós Lajos* ellenőr, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője.

Elnök az ülést megnyitván, felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül hitelesítettik.

A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Busay Balázs* és *Morócz Jenő* kéretnek fel.

Wanko Vilmos másodtitkárnak az Évkönyv-pályázatokra vonatkozó bejelentése tudomásul vétetik.

*Stalla Márton*nak a tanműhelyre vonatkozó bejelentése tudomásul szolgál.

Stalla Márton, *Spitz Adolf*, *Fekete Béla* s *Bauer Henrik* a tanműhelyi négyes bizottság tagjaivá választatnak.

Stalla Márton bejelenti, hogy tervebe vételezt az összes külföldi öntödék mintakönyveinek beszerzése, s hogy ez ügyben *Radács Jenő* miniszteri tanácsos és iparművészeti muzeumi igazgató a legmesszebb menő támogatását ígérte meg. A választmány a mintakönyvek beszerzését a négyes bizottságra bízta, s *Radács* úrnak támogatásáért őszinte köszönetét fejezi ki.

*Stalla Márton*nak a minisztérium által engedélyezett vasúti utalványokra és egy harminc-koronás utiköltségszámla kifizetésére vonatkozó kérése és bejelentése tudomásul vétetik.

A terbe vett nemzetközi kiállítás ügyében teendő lépések megfontolással *Stalla Márton* bízatik meg.

Bozsik István referál a vigalmi bizottság legutóbbi értekezletén hozott határozatokról, melyek jóváhagyólag tudomásul szolgálnak. Tervebe vételezt egy hajós kirándulás is a *Gizella*-telepi *Rigler*-gyárba; közbenjárásra *Spitz Adolf* kéri fel. Az ideai nagy táncmulatság meghívójának elkészítésére a *Réval*-nyomda kéri fel.

A havi ülés előkészítésével a tanműhelyi négyes bizottság bízatik meg.

Az idei rendes évi közgyűlést március hó 21-ikére tűzi ki a választmány.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Pénztáros jelenti, hogy taggyűjtő fölhívást bocsátott ki. Helyeslőleg tudomásul vétetik.

Évkönyvek eladásra bizományba adatnak a *Lampel* cégnek; az erre vonatkozó egység jóváhagyatik.

A temesvári tagok husvét idejére kiállításra s fölolvastatást kérnek. Teljesítetik; a fölolvastatás megtartására az ottani tagok kívánságához képest *Augenfeld* szakértőt kérték föl.

*Altmayer János*nak, valamint a *Fővárosi Könyvtárnak* kérései teljesítetnek.

A körhelyiség jelenlegi csillárainak praktikusabbakkal való kicserélése elhatározatik.

Stalla Márton a könyvtári szabályzat és jegyzék kinyomtatása iránt érdeklődve, elhatározatik, hogy a jegyzék a februári havi *Grafikai Szemlében* közzé teendő.

*Goldberger Ármin*nak a *Grafikai Szemle* munkatársainak tiszteletdíjazására vonatkozó indítványa fölött napi rendre tér a választmány.

Beérkezett: a tüzoltók meghívója.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a *Gutenberg-Otthonban* van (bejárat az épület bérkocsis-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig, valamint minden kedden s csütörtökön este 8 órától 10-ig. Olvasó-terem, billiard, sakk, dominó, szaklapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Tagsági forgalom 1908 december havában.

Beléptek a Kőrbe: *Schippert János* (Franklin), *Goldstein Samu*, *Macek György*, *Pauly Károly*, *Vigh Gy.* (Szabadka), *Luka Sándor* (Oravicza), *Saftács Rezső* (Debrecen), *Neumann Imre* (Veszprém), *Lausch Károly* (Grósz A. és Társa), *Tápay István* (Gyula), *Pongrácz Gusztáv* (Pester Lloyd), *Pick Gáspár*, *Szűcs József* (Pesti Részvénnyomda), *Kaufmann Kálmán* (Kisújszállás), *Dorók József* (Pátria), *Kunsztek Béla* (Atheneum), *Antal Rezső*, *Vermes József* (B. H.), *Kovács Pál* (Szekszárd), *Szolga Sándor* (Államnyomda), *Róna Zsigmond* (Pallas). — *Meghalt:* *Sipos Sándor.* — *Kiléptek a Kőrből:* *Gerbasich Ferenc*, *Maglits Emil* (Egyetemi), *Szullinszky István* (Eperjes). — *Hátralék miatt törleendő:* *Halász Emil*, *Kiss Rezső*, *Vanek Lajos* (Franklin), *Bóta János*, *Back Ármin*, *Lévay János* (Pallas), *Dovala Sámuel*, *Gábor Döme*, *Lakatos László* (Világosság), *Szabó Antal*, *Pesch Gusztáv* (katona), *Visy Imre* (Kellner), *Sós Béla*, *Stein Arnold*, *Valentin János*, *Kovács Alajos* (Pesti Részvénnyomda), *Bodonfy István* (Révai), *Kördornay Lajos* (Rigler), *Majthényi József* (Miskolc), *Barla Géza* (Szolnok), *Bium János*, *Dormuth Antal*, *Fischer Sándor*, *Tillich József* (Temesvár), *Muntean Remusz*, *L. Tóth Lajos* (Arad), *Fuchs Jakab*, *Jungbert Károly*, *Teichner Jakab*, *Almási Antal*, *Garay Endre*, *Schwarz Lipót*, *Dezse Lajos*, *Kohn Lipót II.*, *Perl István*, *Rechtman János*, *Joszt Sándor*, *Hecksch Ármin*, *Reisinger József*, *Breffellán Viktor*, *Horváth József*, *Finszter János*, *Szeberényi János*, *Haas Vendel*, *Szilágyi Lajos*, *Erdészky Emil*, *Balogh Bálint*, *Balogh Sámuel*, *Joó Miklós*, *Billler Ferenc*, *Pávay János*, *Horváth Imre* (ismeretlen tartózkodásúak). — *A hó végén 11 tiszteletbeli, 1551 rendes, összesen 1562 tag.*

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata elhatározta, hogy a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli fejlődésére buzdítása végett pályázatot hirdet a Grafikai Szemle egyes füzeteinek mellékleteire. A Szakkörnek ez a pályázata havonként megismétlődik 30–30 korona pályadíjjal, amely összeg minden körülmények közt kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyekben a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. — Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 20-ikáig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2050. Korrekturnak előzetes beküldése fölösleges, a papírosról szóló számla a küldeményhez mellékelendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el.

Tagsági járulékokban a múlt hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 282. oldalon következő pénztári kimutatást): *Varga Imre* 4.20, *Terék István* 1.20, *Mold László* 3.60, *Kongorác János* 1.80, *Balogh Imre* 1.20, *Müncz Samu* 2.40, *Tinusz Antal* 4.20, *Veres Lajos* 2.40, *Luka Sándor* 1.20, *Oltján Gábor* 2.40, *Rosenfeld Henrik* 1.20, *Mellaka András* 4.20, *Goldmann Jenő* 1.20, *Werth László* 7.20, *Ludaai Jenő* 1.20, *Hegyi Dezsd* 7.20, *Csincák Béla* 2.40, *Simon József* 7.20, *Rosenberger Ignác* 3.60, *Zsebrák János* 1.20, *Schopp János* 2.40, *Poduska Lajos* 3.60, *Buczkó Rezső* 1.20, *Kohn Odön* 1.80, *Máthé István* 1.20, *Berger Dezsd* 2.40, *Ruzicska Ágost* 6.60, *Díozsegyi Kálmán* 6.—, *Kálmán J. Sándor* 3.—, *Grelner Simon* 3.60, *Jencs György* 1.20, *Földvári Nagy Imre* 1.80, *Hahn Mór* 1.80, *Krausz Izidor* 2.40, *Gromás Alajos* 1.80, *Goldfinger Mór* 1.20, *Klein Antal* 3.60, *Landmann Sándor* 1.80, *Kurfürst Miksa* 3.60, *Stecklin Nándor* 3.60, *Heller Samu* 1.20, *Szilágyi József* III. 1.20, *Spitzer Jenő* 1.20, *Zubriczky Ferenc* 0.60, *Schneider Jenő* 0.60, *Csaba Miklós* 0.60, *Klein Rudolf* 0.60, *Léhner Rezső* 0.60, *Lusztig Márton* 0.60, *Kubán Ferenc* 0.60, *Jog Ferenc* 0.60, *Gondos József* 0.60, *Filkó Árpád* 0.60, *Vadász Károly* 0.60, *Sichermann Lajos* 0.60, *Endler Frigyes* 0.60, *Wilheim Zsigmond* 0.60, *Felek László* 0.60, *Krulich József* 0.60, *Varakozó Gábor* 0.60, *Bartos Jakab* 0.60, *Biró Miklós* 0.60, *Gross Samu* I. 0.60, *Lackenbach Artur* 0.60, *Steiner János* 0.60, *Quitt Manó* 0.60, *Klein Samu* 0.60, *Schatz Farkas* 0.60, *Palatinus János* 0.60, *Paulovits Ferenc* 0.60, *Rosenberg Sándor* 0.60, *Walter Lajos* 0.60, *Steinherz Miklós* 0.60, összesen 136 korona és 20 fillér.

b) A vidékről (I. a 282. oldalon következő pénztári kimutatást): *Temesvár* 37.80, *Kolozsvár* 55.20, *Miskolc* 13.80, *Nagyvárad* 30.—, *Győr* 39.—, *Debrecen* 36.—, *Arad* 22.20, *Sopron* 22.20, *Nagyberek* 13.80, *Ungvár* 11.40, *Szabadka* 10.20, *Szombathely* 14.40, *Kassa* 13.20, *Eger* 22.20, *Szekszárd* 11.40, *Esztergom* 4.80, *Gyoma*

6.—, Szeged 10.80, Kecskemét 15.—, Nyitra 4.20, Besztercebánya 6.—, Hódmezővásárhely 3.60, Marosvásárhely 8.40, Turócszentmárton 2.40, Veszprém 4.80, Déva 5.40, Fiume 12.60, Békéscsaba 7.20, Makó 2.40, Szentgotthárd 4.80, összesen 451 kor. 20 fillér.

Kondícióbeli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtúl a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és megívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A *Vígszínházba* és *Uránia-színházba* mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5), valamint a *Hungária-fürdőbe* szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

Főhívás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz.

A tanfolyamok vezetősége főhívja a vidéki tagtársakat, hogy a kiállítás- és fölolvadásokra vonatkozó megkereséseiket egyenesen a tanfolyamvezetőséghez intézzék, és pedig a kiállítás napja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések Wanko Vilmos szakköri másodtitkárnak a címére, Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába intézendők.)

1908 januárius havi példányok kerestetnek!

Kérjük a t. szaktársakat, illetőleg helybeli és vidéki házi pénztárosainkat, hogy ha netalán volna az ezidei januáriusi Grafikai Szemléből főlő példányuk, küldjék el azt Bozsik István pénztárosnak (Gutenberg-Otthon), vagy hozzák fel a körhelyiségbe.

A múlt évi Grafikai Szemle bekötési táblája

már elkészült, s megrendelőinknek széjjel is küldöttük. Néhány darab azonban még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőinknek 1.40 koronáért, vidékieknek (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

Háromszínyomatokat s más képreprodukciókat is

(főképp könyvnyomdaiakat) gyűjt és cserél **Kner Imre Gyomán.**

Küldeményeket szép kollekciónal viszonz.

A *Grafikai Szemle* kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7), valamint Bozsik István szakköri pénztárosnál (Sándor-tér 4. szám vagy Vármegye-utca 11. sz. alatt) kaphatók:

a *Könyvnyomdászok Szakköre* továbbképző tanfolyamainak **1904-1905., 1905-1906. és 1907-1908. évi értesítői.**

Szerkesztették Tanay József, Novák László és Augenföld M. Miksa. — Sok szedés- és egyéb példával. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon eladott tanítási anyagot. — Egy-egy könyvnek az ára 1 kor., vidékre portómentes küldéssel 1'10 kor.

Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. cs. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. sz., a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetésekor a következő kedvezményt adja:

6 darab vízit-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makartkép 14	„	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép 16	„	12 „ 26 „
6 „ makartkép 20	„	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szaktársnak a legutolsó hóról szóló nyugtával kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetésé:	egy évre	240.— korona.
„ „ „	fél évre	130.— „
„ „ „	negyed évre	70.— „
„ „ „	egyszeri közlés	30.— „
b) Fél oldalnyi hirdetésé:	egy évre	130.— „
„ „ „	fél évre	70.— „
„ „ „	negyed évre	40.— „
„ „ „	egyszeri közlés	20.— „
c) Negyed oldalnyi hirdetésé:	egy évre	70.— „
„ „ „	fél évre	40.— „
„ „ „	negyed évre	25.— „
„ „ „	egyszeri közlés	13.— „
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre	40.— „
„ „ „	fél évre	25.— „
„ „ „	negyed évre	15.— „
„ „ „	egyszeri közlés	8.— „

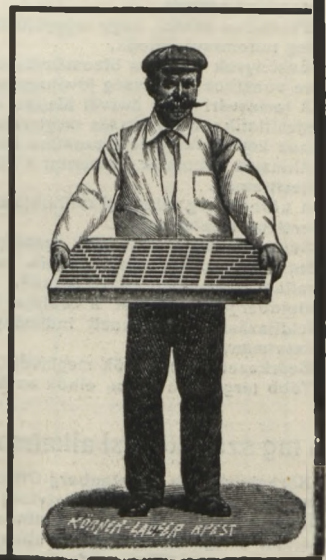
Az apró hirdetéseknek az ára az első közléskor petit soronként negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36—02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos
VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa-szerelvények készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva-szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

Magyar Nyomdászok Évkönyve 1909. évre.

Huszonnegyedik évfolyam.

Szerkesztette: **Novák László.**

Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre Budapesten.
Terjedelme több mint tizennégy ív, mellékleteinek száma huszonhét. Tartalom dolgában fölülmúlja az összes korábbi köteteket. Ára 4 korona. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál Budapesten, Sándor-tér 4. szám.

Böle József

első magyar

könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

Állandó raktárt tart regálisokból, betűszekrényekből és könyvkötői fa-szerelvényekből. Javításokat pontosan eszközöl. A legkülönbözőbb nyomdai munkákon kívül elvállal kávéházi és vendéglői berendezéseket, valamint épület-asztalossági munkálatokat is.

Koblinger Gyula

fotocinkográfiai
műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Fischer és Mika

betüöntöde és stereotipáló műhely.

Budapest VI, Révay-utca 6. szám (telefon 28-62).

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket. A legkülönfélébb célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. — Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

Fiókfestékgyárak: Berlinben, New Yorkban s Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert kitűnő minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VI, KIRÁLY-UTCA 26. SZ.

Kitüntette: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — A telefon száma: 14-16.

OTT H. ADOLF

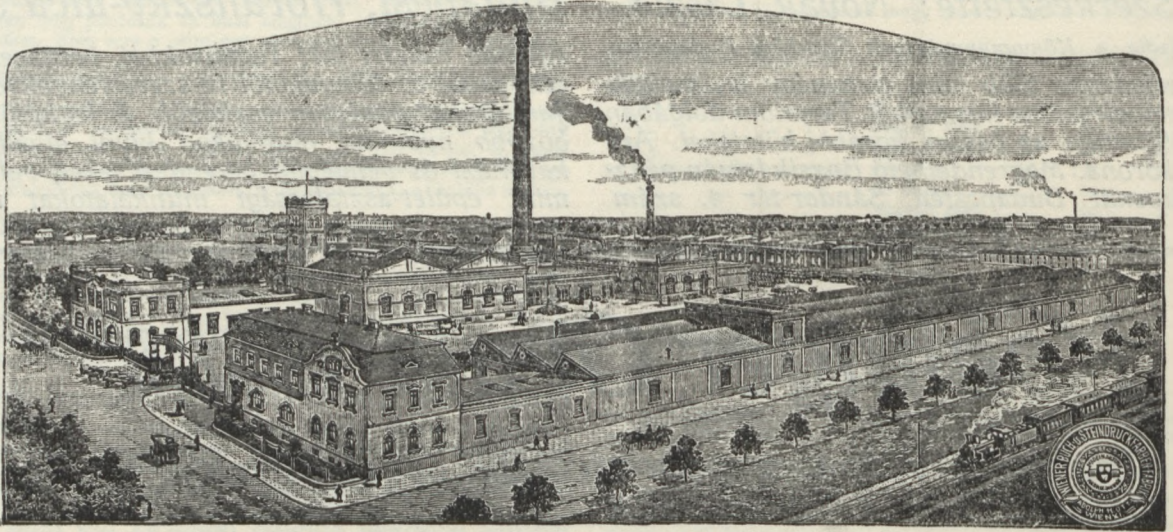
BÉCSI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR

WIEN, XI., FICKEYSTRASSE 13.

Magyarországi vezérképviselő és bizományi raktár
BALOG MIKSA ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET,
BUDAPEST, VI. KERÜLET, KIRÁLY-UTCA 70.

Telefon: 80-23.

FEKETE ÉS SZÍNES KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI, FÉNY- ÉS BÁDOGNYOMDAI, VALAMINT KÖNYVKÖTŐI ÉS UJSÁGFESTÉKEK, KENCÉK ÉS HENGERANYAGOK GYÁRA.

Távírási cím: WIENERFARBEN.

WÖRNER J.

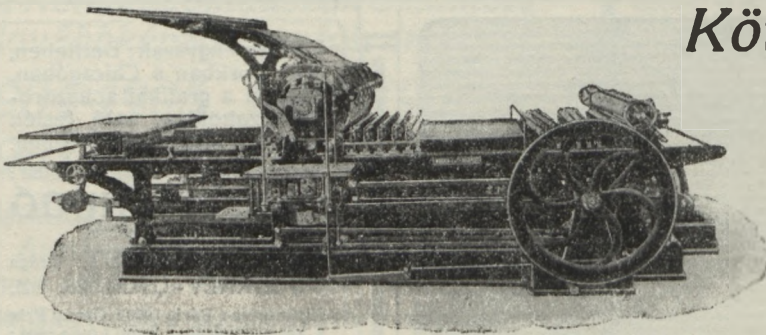
ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotipiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.
 — — Könyvkötő-gépek. — —

Körforgó nyomógépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
□ fekete és színes festékek gyártása. □

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulthatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :
A kő- és könyvnyomdai szakmához
szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképvisellete és nagy raktára
a „Chromo“ altenburgi papirgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langentalen-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-
típiái matrica-nemezek. □

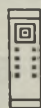
Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o. Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

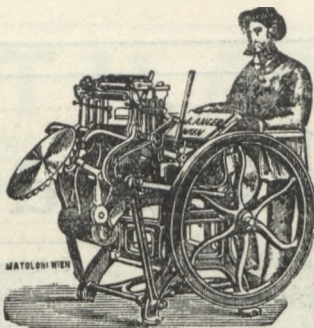
Pusztafi R. és társa, Budapest V, Akadémia u. 8.

a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott **Krause Károly lipcsei gyárából**, vagy ennek képviselőjétől: **Kaufmann Gyulától**, Budapest, VII. ker., Kertész-utca 37. szám alatt.

Josef Anger

Gépgyár és
vasöntöde & Söhne

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyarak, üzleti könyveket készítő gyarak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —

Silberer A., Budapest, Dob-u. 53.

KÖNIG ÉS BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonküldi felvételek. —

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. _____ Telefon-szám: 56—64.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO.
HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és Iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításokon versenyen kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON

BUDAPEST MELLETT. ☎ TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix ;
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok könyomdák részére.

Alapítattott az 1818. évben.

Alapítattott az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és
egyéb nyomdai fölszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és
☐ gyorsan fogantatosíttatnak. ☐

UJDONSÁG!

UJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Benötner szabadalma.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR-
ÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTETTE
TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ

MEGJELENIK MIN-
DEN HÓ ELSEJÉN

II. SZÁM BUDAPEST 1909 XIX. ÉV
KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE

MŰEGYETEMI ÉPÍTÉSZHALLGATÓK
IDEI KIÁLLÍTÁSÁNAK
MEGNYITÓJÁRA

TISZTELETTEL MEGHIVJUK CZIMEDET.
ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁS DECZ. 20 ÁN
DÉLELŐTT **TIZENEGY** ÓRAKOR VAN.
A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ
DIJTALANUL NAPONKINT
D. E. 9 - ESTE 7-IG.

1908

DECZEMBER 20. TÓL - JANUÁR 1.
VIII. ESZTERHÁZY UTCA 1 B SZ.

KÉRJÜK E MEGHIVÓT MEGNYITÁSKOR FELMUTATNI

VAN SZERENCSENK A
HERENDI PORCELLÁNGYÁR
ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSÁNAK

MEGTEKINTÉSÉRE TISZ-
TELETTEL MEGHIVNI

URÁNIA
MŰKERESKEDÉS R.-T.
BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 1. SZÁM
A HERENDI PORCELLÁNGYÁREGYE-
DŰLI BUDAPESTI KÉPVISELŐJE

EZEN MEGHÍVÓ AZ ÁLLANDÓ
KIÁLLÍTÁSNAK TELJESEN DIJTA-
LAN LÁTOGATÁSÁRA JOGOSÍT

EZEN MEGHÍVÓ AZ ÁLLANDÓ
KIÁLLÍTÁSNAK TELJESEN DIJTA-
LAN LÁTOGATÁSÁRA JOGOSÍT

MUNKÁADÓK ÉVKÖNYVE

SZERKESZTETTÉK: FARKAS ELEK A MAGYAR ÉPÍTŐIPAROSOK ORSZ. SZÖVETSÉGÉNEK FŐTITKÁRA, EDVI-ILLÉS LÁSZLÓ A MAGYAR ÉPÍTŐIPAROSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK TITKÁRA

ELSŐ ÉV
1909

□□□ BUDAPEST □□□
A SZERKESZTŐK KIADÁSA

KÖNYVNYOMDAI MÚINTÉZET

ZLINSZKY ISTVÁN ÉS TÁRSA

„FÜGGETLENSÉG“ POLITIKAI NAPILAP

HELYI TELEFON 503. SZÁM KIADÓHIVATALA INTERURBAN TELEFON 503.

ARADON, DEÁK FERENCZ-UTCZA 2. SZÁM.

TÖMÖNTŐDE

KÖNYVKÖTÉSZEZET

NYOMTA: GÁBRIEL GYÖRÖY

SZEDTE: EIBENSCHÜTZ ADOLF

BOLDOG ÚJÉVET KIVÁN

1909

FRECSKAY ISTVÁN

TELEFON 679. FÉNYKÉPÉSZ TELEFON 679.
BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCZA 1. SZÁM.

Bestes Dichtungsmaterial der Gegenwart

FRANKE

Nur dann echt, wenn an den vier Ecken mit
gesetzlich geschützter Schutzmarke versehen!

